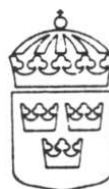

Riksdagens protokoll

1990/91:99

Måndagen den 22 april

Kl. 12.00–14.46

Protokoll
1990/91:99

1 § Justering av protokoll

Svar på interpellationer

Justerades protokollen för den 15 och 16 april.

2 § Svar på interpellation 1990/91:162 om kidnappade barn med utländska pappor

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Margareta Persson har i en interpellation frågat mig bl.a. om jag är beredd att ta förnyade initiativ för att få till stånd konventioner om vårdnad och umgänge med barn i de fall där barnen olovligen förts bort till utlandet. Hon har också frågat mig om jag är beredd att utvisa utländska medborgare som fört bort barn, om utländska medborgare skall förvägras möjligheten att erhålla svenskt medborgarskap i sådana fall och slutligen om jag är beredd att ge socialt, juridiskt och ekonomiskt stöd åt kvinnor vars barn förts bort.

Jag har i svaret koncentrerat mig på att tala om vilka lagrum som gäller och på det förberedelsearbete som bl.a. pågår på justitiedepartementet. Det är möjligt att en del av de mänskliga aspekterna på det sättet har hamnat något i bakgrunden. Jag vill bara betyga för er alla att jag har kommit i kontakt med många av de här fallen. Det är mycket tragiska fall. Eftersom jag själv är förälder har jag stor förståelse för den situation många kvinnor, män och barn befinner sig i på grund av vad som har skett.

Låt mig till en början slå fast att olovliga bortföranden av barn är mycket allvarliga brott, vars följder kan bli djupt tragiska för såväl föräldrar som barn. Margareta Persson verkar förutsätta att det bara är kvinnor som drabbas. Våra erfarenheter visar att också män kan hamna i samma situation.

När det först gäller initiativ till överenskommelser med länder som inte tillträtt någon av de konventioner som finns kan jag nämna att sådana initiativ övervägs.

Vi har i dagarna fått veta att t.ex. Frankrike har positiva erfarenheter från ett avtal med Algeriet. Jag utesluter inte att det fransk-algeriska avtalet skulle kunna tjäna som förebild för vår del.

För att avtal av det här slaget skall fungera krävs dock att avtalsparterna gör ömsesidiga ansträngningar. Detta innebär bl.a. att vi i Sverige måste vara

beredda att sända barn som olovligen förts hit tillbaka till det andra landet och att erkänna det andra landets domar och beslut när det gäller vårdnad och umgänge. Det har visat sig att det finns svårigheter här. Sanningen är den att svenska myndigheter har problem med att följa våra egna konventionsåtaganden i fall där barn olovligen förts till Sverige från utlandet. Skälet är att vi i Sverige inte omedelbart är beredda att acceptera andra länders syn på dessa frågor. Om vi förväntar oss förståelse för vårt sätt att resonera, måste vi också visa förståelse för andra länders traditioner och värderingar. Detta får inte glömmas bort när man föreslår att vi skall träffa avtal med andra länder.

Inom justitiedepartementet pågår för närvarande arbete med en revision av stora delar av den internationella familjerätten. Där kommer också frågan att tas upp, om Sverige i större utsträckning än hitintills kan godta andra länders domar och beslut angående vårdnad och umgänge med barn.

Beträffande frågan om utvisning vill jag säga följande.

Utvisning på grund av brott enligt utlänningslagen kan bli aktuell för den som döms för ett brott på vilket kan följa fängelse i mer än ett år.

Beslut om utvisning på grund av brott fattas av den domstol som handlägger brottmålet. Frågan om utvisning skall prövas av domstolen oberoende av om åklagaren har yrkat detta särskilt. Vanligen är det dock åklagaren som aktualiserar frågan om utvisning. I sådana här fall skall domstolen inhämta yttrande från statens invandrarverk.

Vid fråga om utvisning har utlännings personliga förhållanden, alltså hans levnads- och familjeförhållanden, stor betydelse. Man tar även hänsyn till den sociala situationen i övrigt, t.ex. bostads- och arbetsförhållanden. Vistelsetidens längd i Sverige kan spela stor roll. Den som kommit hit som barn eller mycket ung, och därigenom fått större delen av sitt liv präglad av förhållandena i Sverige, utvisas i regel inte. Likaså skall det till synnerliga skäl för utvisning av icke-nordbor som varit bosatta här i tre år eller längre tid. Ett sådant synnerligt skäl kan vara att brottsligheten är mycket grov. Praxis visar att den brottslighet som vi talar om – egenmäktighet med barn – inte anses höra till denna kategori.

Av min redogörelse framgår alltså att det inte är regeringen som har att fatta beslut om utvisning i dessa fall. Det är de allmänna domstolarna som har att pröva frågor om utvisning på grund av brott.

När det sedan gäller frågan om svenskt medborgarskap följer av medborgarskapslagen att en utlänning under vissa givna förutsättningar kan beviljas svenskt medborgarskap.

Ett av villkoren är att sökanden har fört en hederlig vandel. I medborgarskapsärenden utreds därför mycket noggrant om sökanden begått brott eller om det föreligger s.k. vandelsanmärkningar av annat slag. Om sökanden har gjort sig skyldig till brott, kan han eller hon få vänta på avgörandet. Även om villkoren i och för sig är uppfyllda föreligger inte någon absolut rätt till svenskt medborgarskap. Förhållandena kan givetvis i vissa fall vara sådana att det skulle vara stötande för rättskänslan att bevilja sökanden svenskt medborgarskap. Enligt min bedömning bör frågan om svenskt medborgarskap i de fall Margareta Persson syftar på kunna hanteras inom ramen för

gällande bestämmelser. Någon ändring i medborgarskapslagen anser jag alltså inte nödvändig.

Det är naturligtvis mycket viktigt att den drabbade föräldern får stöd av samhället på olika sätt. Redan i dag finns det inom det befintliga rättshjälps-systemet möjligheter till rättshjälp i processer som skall föras utomlands rörande vårdnad om barn. Reglerna i rättshjälpslagen som gäller angelägenheter som behandlas utomlands blev nyligen föremål för en hearing i justitiedepartementets regi. Frågan bereds nu vidare i justitiedepartementet.

Beträffande möjligheterna att erhålla ekonomiskt bidrag för att kunna upprätthålla umgänge med barn som befinner sig utomlands är detta närmast en fråga om hur socialnämnderna tillämpar socialtjänstlagen. Jag anser för dagen inte att det är nödvändigt med någon lagändring på detta område.

Däremot anser jag att svenska myndigheter och enskilda bör få mer information om problemen kring bortförda barn. Möjligheterna för utrikesdepartementet att lämna sådan information och framför allt att hjälpa drabbade föräldrar har nu ökat tack vare att vi numera på departementets rättsavdelning har en särskild tjänst för dessa frågor.

Anf. 2 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Först skall jag tacka utrikesministern för svaret. Men jag måste omedelbart säga att jag inte riktigt känner igen utrikesministern i de här torra orden, det gäller särskilt det skriftliga svaret.

Nu vet jag att utrikesministern egentligen äger både inlevelseförmåga och politisk kreativitet, varför jag förväntar mig ett mer engagerat svar i repliken.

Det här handlar inte om partipolitik. Men det handlar om politisk vilja att göra någonting. Det handlar inte bara om formalia. Det handlar om mänskligt stöd och hjälp.

Jag har mött fyra fem svenska kvinnor som har sina barn långt borta. Tanken att någon skulle ta mina barn och placera dem i en främmande by dit jag inte når, den tanker svindlar, så nog hade jag väntat mig att träffa ett antal djupt förtvivlade människor. Det gjorde jag också. Men jag fick träffa något mer: Jag mötte fyra svenska medborgare, hos vilka bitterheten över det svenska samhället lyste i ögonen. Och den bitterheten hade jag inte väntat mig. Jag trodde i min enfald – precis som jag tror att utrikesministern har trott – att vi i Sverige självklart gör allt vad vi kan för att stödja kvinnorna.

Men så är det inte. Det är därför jag har ställt den här interpellationen, och det är därför de politiska kvinnoförbunden har gått till gemensamma aktioner i de här frågorna. Brotten kan vi kanske inte förhindra, men sedan kan vi göra oändligt mycket mer för att hjälpa kvinnorna.

Jag skall nu kommentera utrikesministerns svar punkt för punkt.

När det gäller problemen med konventioner begriper jag mycket väl svårigheterna. Däremot tror jag att det är viktigt att arbeta med umgängesrätten.

Frågan om utvisning tycker jag att utrikesministern undviker. Han säger att det är domstolarna som dömer. Och så är det. Men eftersom brottet – egenmäktighet med barn – inte tillhör kategorin mycket grovt brott, så går det egentligen inte att bli utvisad. Desto viktigare är det då att regeringen

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

Svar på interpellationer

föreslår en straffskärpning för brottet. Först då har ju domstolarna någon möjlighet att utvisa.

Är utrikesministern beredd att föreslå en straffskärpning?

När det gäller frågan om att få bli svensk medborgare, för en person som först har kidnappad sina barn och fört dem ut ur landet, tolkar jag utrikesministern så, att han menar att de här fallen torde vara sådana fall, att det är stötande för rättskänslan att bevilja svenskt medborgarskap. Jag hoppas att jag har tolkat utrikesministern rätt.

Sedan säger utrikesministern att det är viktigt att den drabbade föräldern får stöd och hjälp och att det redan i dag finns möjlighet att få rättshjälp i processer utomlands.

Sanningen är inte riktigt den. De här kvinnorna får springa mellan myndigheter – ringa, skriva, tjata och beveka – och dessutom måste de vara mycket kunniga i samhällskunskap och juridik för att över huvud taget få någon hjälp.

Det svenska samhället skulle kunna ställa upp med rättshjälp för processer utomlands på ett helt annat sätt än i dag. Verkligheten är inte riktigt så vacker som utrikesministern beskriver den.

Det handlar också om ekonomisk hjälp för att kunna hälsa på barnen, om det nu alls är möjligt. En kvinna som jag talade med hade inte sett barnen på två år. Trots att dessa är i åttaårsåldern hade de redan glömt all svenska på dessa två år, när hon nyligen hastigt fick träffa dem. Det visar hur bråttom det är med hjälp och hur viktigt det är att kvinnorna får besöka barnen flera gånger om året.

Här säger utrikesministern att det inte är nödvändigt med någon ändring av socialtjänstlagen. Nej, det tror inte jag heller, men det behövs upplysningar och uppmaningar till socialnämnderna att behandla dessa ansökningar på ett ytterst generöst sätt. Det behövs också psykologisk hjälp. Hur hanterar man denna smärta utan att bli tokig? Och hur skall man orka med tanken att barnen tror att man har svikit dem?

Kort sagt: Det svenska samhället kan göra oändligt mycket mer för att stödja kvinnorna i deras kamp för att få tillbaka barnen men också för att hjälpa och stödja dem över huvud taget.

Att förlora sina barn är en oerhört tung börda att bära. Men om man dessutom får bära den ensam, blir det outhärdligt. Så är det ju med all sorg.

För 15 år sedan fick inte misshandlade kvinnor mycket hjälp alls. Vi kan fortfarande inte förhindra misshandel, men i dag får kvinnorna åtminstone mer hjälp. Nu måste vi sätta frågan om kidnappade barn på den samhälleliga dagordningen.

Det är bra att UD nu har en särskild tjänst för dessa frågor. Men är utrikesministern beredd att ta kontakt med justitieministern och socialministern i de här frågorna? Kan resultatet av den här frågestunden bli, något som jag tror att de berörda kvinnorna på läktaren väntar sig, att utrikesministern nu inte går hem och lägger det här svaret i byrålådan utan att han i stället tar telefonluren och kallar berörda statsråd och tjänstemän till ett möte för att se hur man aktivt skall jobba vidare med detta på alla plan?

Jag förväntar mig att utrikesministern, som är en handlingens man, svarar ja på min fråga.

Anf. 3 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Margareta Persson har mycket målande beskrivit situationen för dessa kvinnor. Jag skall inte upprepa vad hon har sagt, men jag ställer mig helt bakom hennes beskrivning av hur svårt dessa kvinnor upplever sin situation.

Sverige har trots allt flyttat fram sina positioner. Vi har skrivit på Haag-konventionen och Europarådskonventionen – det gjorde vi 1989. Vi vet också att ett svenskt vårdnadsavgörande kan ha ett visst värde för utgången. Det beror alltså på hur man handlägger dessa frågor.

Kostnaden för ett ombud betalas av rättshjälpsnämnd, och bortförande av barn till annat land anses som ett grovt brott. Nu senast har vi fått en tjänst på departementets rättsavdelning för att man skall kunna informera och hjälpa dessa kvinnor på ett bättre sätt.

Men det finns, som Margareta Persson sade, så oerhört mycket som återstår att göra. Vi kan verka för att flera länder skriver på konventionerna. Vi kan träffa överenskommelser med fler länder som nu står utanför efter det mönster som statsrådet själv berörde, dvs. Frankrike–Algeriet. Vi kan också träffa överenskommelser med konventionsländerna om omgänsrätten.

Jag tolkar statsrådets svar i dag så, att det kommer att göras en hel del från svensk sida framöver. Vi hoppas givetvis att man skall arbeta med dessa frågor med mycket stor kraft.

På lagstiftningens område finns det en hel del att göra, trots vad statsrådet säger i sitt svar. Om inte domstolarnas praxis ändras, så att egenmäktighet med barn betraktas som ett grovt brott och därmed en utvisning blir möjlig, måste straffet ändras. Vi anser att detta är ett grovt brott, och man kanske i stället bör kalla gärningen för "människorov", varmed det genast blir en helt annan "status" på brottet.

Visserligen är det domstolen som beslutar om det skall bli en utvisning eller inte, men det är ju väldigt viktigt vilka signaler som vi ger till domstolarna. Dessutom är ju dessa brott noggrant planerade.

Folkpartiet liberalerna anser att det också behövs en säkerhetsventil för att man skall få målsägarbiträden. Det får man inte nu, eftersom detta inte betecknas som människorov, i vilket fall man får målsägarbiträde. Vi anser alltså att den säkerhetsventilen behövs så att man kan få målsägarbiträde även i dessa fall.

Riksdagen krävde genom beslut i november förra året av regeringen att se över frågan om stöd till brottsoffer, dvs. för personer som råkat ut för brott utanför Sveriges gränser. Jag anser att även dessa kvinnor är en form av brottsoffer och att även deras fall bör kunna prövas när man tar upp frågan om andra brottsoffer.

Det har också sedan länge föreslagits att åtal skall kunna väckas på nytt. Nu är det dags att det blir ett prejudicerande fall. För det allmänna rättsmedvetandet är det stötande att man skall kunna fortsätta att undanhålla barnen och slippa straff.

Folkpartiet liberalerna har också föreslagit betydligt tydligare direktiv till socialtjänstlagen, så att socialtjänsten kan ge bättre socialt och kurativt stöd till brottsoffren.

Både Margareta Persson och jag har pekat på att mycket återstår att göra

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

på lagstiftningsområdet. Kan vi hoppas på att denna debatt har gjort statsrådet ytterligare inspirerad och intresserad av att göra allt för att dessa bortrövade barn snabbt skall kunna återbördas till vårdnadshavaren och för att praxis skall ändras, så att dessa grova brott kan medföra utvisning?

Det behövs som sagt mycken och tydlig information, och det behövs kunskaper om vad det innebär för dessa kvinnor och barn. Framför allt gäller det ju kvinnor, men självfallet behövs det kunskap om vad det innebär för de män som kan bli berörda.

Innehavaren av den tjänst som nu har tillsatts på departementets rättsavdelning kan göra mycket för att förbättra kunskaperna hos olika myndigheter – det ser vi fram emot – och för att de drabbade lätt skall kunna få veta vart de skall vända sig. Vi har också ett litet tips: Vi föreslår att det införs ett särskilt telefonnummer, lika över hela landet, dit alla brottsoffer kan vända sig och få snabb information om hur de skall bete sig i fortsättningen och vilken hjälp de kan påräkna.

Slutligen vill vi gärna höra statsrådets syn på de förslag vi här har framlagt. Jag hoppas att debatten här i dag för de här frågorna flera steg framåt.

Anf. 4 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Herr statsråd! Den fråga som vi debatterar här i dag gäller dramatiska och djupt tragiska problem. Margareta Persson har mycket målande och uttrycksfullt beskrivit personliga erfarenheter av hur det här kan fungera i verkligheten för dem som är berörda. Jag har själv träffat på det bara genom dokumentärer i TV, och det har gjort ett outplånligt intryck på mig.

För de föräldrar som blir av med sina barn – det är ofta mödrar, vad statsrådet än säger, och Margareta Perssons interpellation rörde just kidnappade barn med utländska fäder – kan det i värsta fall betyda att hela livet rasar samman. Det innebär under alla omständigheter mycket svåra lidanden för både kvinnan själv och hennes närmaste anhöriga.

Det är alltid svårt med vårdnadstvister och umgängesfrågor. Det är svårt när det rör svenska förhållanden, men när de inblandade parterna finns i länder med väsentligt annorlunda rätts- och familjeuppfattning följer – som vi har sett, hört och tagit del av – ofta mycket svåra mänskliga tragedier i spåren.

Som här har sagts från talarstolen har vi visserligen de senaste åren fått konventioner, men det är med länder som vi inte har särskilt stora problem att komma överens med. De länder som vi inte har konventioner med är just länder i Afrika och Asien som har en helt annan rättsuppfattning, som det som sagt är mycket svårt att komma överens med och som över huvud taget inte tar någon hänsyn till domar och beslut från svenska domstolar eller av svenska myndigheter. Därför är det en mycket angelägen fråga, som vi vill ha statsrådets svar på, om man skall verka för att fler länder skriver under dessa konventioner och hur man då skall gå till väga. Jag förstår de problem som kan uppstå, som statsrådet här har framfört.

Statsrådet nämnde att man inte utesluter att ett sådant avtal som är träffat mellan t.ex. Frankrike och Algeriet skulle kunna tjäna som förebild. Jag skulle gärna vilja höra hur tidsplanen för det ser ut, dvs. när man aktivt skall

börja arbeta för det. Det är, som jag ser det, synnerligen angeläget att frågan om konventioner med just de länder som det är svårt att komma överens med snabbt blir löst.

Jag vill vidare kommentera de andra synpunkter som statsrådet förde fram på lagstiftningsområdet. Det gäller domarna. Vi vet att jurister ser synnerligen allvarligt på de här brotten. Det är inte bara det att det är en allmän uppfattning att det här brottet är grovt, utan det bedöms också som grovt, men trots det är straffmaximum för grovt brott två år. Jag menar att man bör verka för att det blir en straffskärpning i det här avseendet. Margareta Persson har framfört liknande synpunkter. Min fråga till statsrådet är om han är beredd att medverka till höjda straff.

I det här sammanhanget vill jag också nämna det som Lola Björkquist tog upp, nämligen frågan om målsägandebitråde. Reglerna för det skulle enligt gällande praxis inte kunna tillämpas i de frågor som vi nu diskuterar. Men med hänsyn till kvinnans utsatthet och hennes stora behov av hjälp i de här svåra vårdnadstvisterna och umgängessituationerna menar centern – vi har tagit upp det också i motioner under allmänna motionstiden – att man bör utvidga gruppen som är berättigad till målsägandebitråde till just de här kvinnorna. Jag vill fråga statsrådet om statsrådet är beredd att verka för att biträde kan förordnas även i fall som rör bortrövande av barn.

Så till frågan om medborgarskap. Det är grovt stötande att en person som har begått ett sådant brott som vi nu diskuterar – att föra bort barn mot moderns vilja och även mot svenska myndigheters beslut – kan bli svensk medborgare. Det är en obstruktion mot rättsmedvetandet. Jag menar att personer som har brutit mot lagen inte skall ha rätt till svenskt medborgarskap i den omfattning som här har varit fallet.

Dessutom menar jag att det är väldigt viktigt att personer som inte vill acceptera svensk lag och svenska normer inte skall få svenskt medborgarskap. Det skall vi ha som mall.

Det är en informationsfråga. Jag anser att de som kommer till vårt land för att stanna skall få ordentlig undervisning om de regler som gäller i det svenska samhället och om de normer som alla måste följa. Det gäller framför allt invandrare med en klart avvikande samhälls- och kultursyn. Jag vill fråga statsrådet om statsrådet biträder den uppfattningen.

Till sist vill jag komma med en utmaning till mina medsystrar i debatten. Jag tycker naturligtvis att vi skall fortsätta att arbeta som vi har gjort men också att vi mer aktivt skall hjälpa de här kvinnorna. Kanske vi kan hjälpa dem att starta en intresseförening för mödrar vilkas barn har förts bort utomlands. Vi har alla ett ansvar för att hjälpa våra medsystrar i denna viktiga fråga.

Anf. 5 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag kan försäkra att jag, vid många samtal med både mödrar och fäder till barn som har blivit bortrövade till andra länder och genom många brev som jag har fått, har fått kontakt med den förtvivlan och bitterhet som ni har givit uttryck för, och jag förstår den. Det måste vara fruktansvärt att uppleva. Det behövs inte mycket fantasi för att förstå det.

Jag har också mött mycket av oförståelse för att länder och kulturkretsar

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

kan ha en syn på de här frågorna som så radikalt skiljer sig från vår egen. Det är ofta där som problemen uppstår när man diskuterar återföringsfall med representanter för de här länderna.

Jag har under mina resor kommit till länder dit jag vet att en del fäder tagit med sig sina barn. Jag har då tagit upp resonemang om detta, mött en viss förståelse och en viss vilja att acceptera någon form av konvention. Men ofta är det då fråga om konventioner liknande den fransk-algeriska, dvs. det är ett slags flygbiljettsavtal: Man åtar sig att om man träffar på ett sådant fall omedelbart skicka hem barnet med vändande flyg. Mycket längre än så har man inte sträckt sig.

Jag vet att rättschefen i UD har haft flera samtal med representanter för Iran för att hitta en lösning. Arbetet pågår alltså för fullt för att försöka komma fram till något som ger en större trygghet och större effektivitet i det här arbetet.

Det är många förslag som har ställts under debatten. En del har jag väl hört förut, men en del var nya. Det kan ligga en del i förslagen också när det gäller umgängesrätten och skärpning av de olika lagarna – jag är inte juri-diskt sakkunnig. Det är ganska självklart att om rättshjälpsinstitutet på socialtjänsten inte fungerar och detta inte beror på att lagarna är ofullständiga utan på att upplysningen om var statsmakterna står är otillräcklig, så bör man ägna sig mer åt upplysningsverksamhet.

Jag har funnit en del av det som sagts välmotiverat och värt att fundera på. Jag kan lova att jag snabbt skall ta kontakt med både socialministern och justitieministern för att diskutera hela problematiken och också vad som har kommit fram under den här debatten, och jag skall sedan återkomma.

Anf. 6 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för vad utrikesministern allra sist sade. Det var nämligen det jag ville höra. Också jag begriper att man inte kan lösa alla dessa frågor på en gång med ett enda svar. Men det är nödvändigt att börja jobba och att börja nu med att ta kontakt med alla inblandade parter. Jag är tacksam för att utrikesministern har lovat att nu sätta i gång med detta arbete.

Jag vill också exemplifiera vad jag sade om rättshjälpen. Det är inte bara fråga om att ge upplysning till berörda kvinnor. En kvinna som jag har mött var i Iran för ett par veckor sedan. Hon ringde hem för att fråga om hon kunde få rättshjälp till att starta en process i Iran, och hon fick ett ja till svar. Hon betalade sin advokat med tusen dollar. Väl hemkommen fick hon besked om att hon inte kunde räkna med någon rättshjälp.

När det gäller frågan om svenskt medborgarskap skall man komma ihåg att männen – det är nämligen oftast män – för ut barnen till ett annat land, lämnar dem hos släktingar och ibland hos främmande människor, återvänder till Sverige och sedan kan bli svenska medborgare och fortsätta sitt liv här. Detta är oerhört stötande, och jag är glad att utrikesministern nu sade att han är beredd att ta kontakt med justitieministern i de här frågorna. Jag uppfattade hans svar på det sättet.

Till sist vill jag vända mig till Marianne Jönsson. Jag vet av erfarenhet hur mycket det betyder när människor tar saker och ting i egna händer. Men jag

tror att dessa kvinnor har varit utsatta för sådana stora svårigheter att det inte har varit så lätt att ta saken i egna händer. Jag tror därför att det är viktigt att vi hjälper till så gott vi kan. Men vår uppgift här i riksdagen just nu är att ställa krav på att statsmakterna sätter i gång och ger det stöd och den hjälp som svenska medborgare kan förvänta sig. Jag uppfattar det så att utrikesministern nu har gett ett klart och positivt besked på den punkten.

Anf. 7 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Även jag vill tacka statsrådet för det svar vi har fått i dag, och jag vill tolka svaret välvilligt, dvs. jag tolkar det som att statsrådet nu skyndsamt tar kontakt med socialministern och justitieministern och att han tar med sig de förslag vi har gett honom samt att han beaktar alla andra förslag som faktiskt finns. Jag har inte hunnit sätta mig in i alla detaljer i de här frågorna, men jag vet att det på olika håll pågår utredningar i vilka man så att säga även kan lägga in den fråga som gäller de här kvinnornas och männens situation.

Det har, Marianne Jönsson, tidigare funnits en intresseförening för de här kvinnorna. En sådan förening blommar väl upp och försvinner sedan. Jag tror emellertid att det för dessa kvinnor är väldigt viktigt att veta att de kan vända sig till oss och att de så småningom i sina hemkommuner kommer att kunna få information om vilken hjälp de kan räkna med och hur de skall agera för att snabbt kunna få hem sina barn.

Jag vill än en gång tacka statsrådet för det svar vi har fått. Vi skall nog följa vad som sker i fortsättningen.

Anf. 8 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Även jag vill tacka herr statsrådet för svaret. Det ligger ett stort värde i att man från svensk sida på högsta nivå och så engagerat tar sig an de här frågorna. Jag kan inte tänka mig annat än att det har en väldigt stor betydelse för de länder som är aktuella i de här tvisterna.

Statsrådet gav i sitt andra inlägg inte uttryck för så optimistiska förväntningar om att konventioner och den fransk-algeriska modellen skulle vara en framkomlig väg. Med de kontakter som statsrådet nu säger sig vara beredd att ta förutsätter jag att han är beredd att arbeta med frågan. Detta är en väg att gå.

Statsrådet sade vidare att man också skulle se över frågan om medborgarlagen. Detta är en fråga som också är av största vikt för det svenska rättsmedvetandet. Man bör se synnerligen allvarligt på beviljandet av medborgarskap med hänsyn till om människor så att säga har gjort sig förtjänta av det.

Till Margareta Persson och Lola Björkquist vill jag säga att det viktigaste naturligtvis är de svar vi har fått och den debatt vi har haft här i dag. Vi har från statsrådet fått försäkringar om att man kommer att arbeta med frågan. Det är det allra viktigaste liksom det faktum att dessa kvinnor vet att de har stöd från medsystrar här i riksdagen som vill arbeta för de här frågorna. Men hjälp till självhjälp är ju också synnerligen viktigt i de här frågorna.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:172 om barnomsorgens utbyggnad

Anf. 9 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Göran Engström har i sin interpellation ställt följande fem frågor till mig:

1. Kan statsrådet redogöra för motiven till den långa beredningstiden för framtagande av tillämpningsbestämmelser för riksdagens beslut om statsbidrag till personalkooperativa barnstugor?
2. Vilka initiativ avser regeringen vidta för att beredningstiden för framtagande av tillämpningsbestämmelser i motsvarande situationer skall förkortas?
3. Är regeringen beredd att ta initiativ till att det prövningsförfarande som sker i fråga om verksamheten vid personal- och föräldrakooperativ skall förenklas?
4. Avser regeringen medverka till förenklade ansöknings- och prövningsförfaranden vid bildandet av ekonomiska föreningar?
5. Avser regeringen medverka till förenklad tillståndsprövning i fråga om lokaler och arbetsmiljö i situationer där redan tidigare godkända lokaler överförs till annan huvudman?

Jag delar interpellantens uppfattning att barnomsorgen är ett prioriterat område. Detta är också huvudskälet till att ikraftträdandet av de nya statsbidragsbestämmelserna sattes till den 1 januari 1991. Eftersom det kommunala budget- och redovisningsåret sammanfaller med kalenderåret, finns det en allmän strävan mot att ändringar i olika statsbidragssystem genomförs vid kalenderårsskiftet. Ändringar som görs under löpande kalenderår medför dubbelarbete såväl i kommunerna som i de statsbidragsbeviljande myndigheterna, eftersom två olika bidragssystem måste tillämpas. Alternativet var därför att låta de nya statsbidragsbestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1992.

Som interpellanten själv påpekar fattades riksdagsbeslutet om de nya statsbidragsvillkoren den 29 november 1990, och den av regeringen den 6 december beslutade statsbidragsförordningen utkom från trycket den 17 december 1990, dvs. några dagar före jul. Jag var medveten om att det knappast fanns praktiska förutsättningar för socialstyrelsen att hinna utfärda de närmare föreskrifterna för statsbidragsgivningen före ikraftträdandet. Jag ansåg det emellertid önskvärt att ikraftträdandetidpunkten kvarstod för att därmed möjliggöra att de personalkooperativa dag- och fritidshem som startar sin verksamhet under år 1991 skall vara berättigade till statsbidrag för detta eller del av detta kalenderår.

Mitt svar på Göran Engströms andra fråga är att en normal tid för framtagande av tillämpningsföreskrifter i sådana här sammanhang är två-tre månader. Till detta kommer att tryckeriet behöver viss tid för sitt arbete. Det är naturligtvis en fråga om prioritering i den enskilda myndigheten hur mycket resurser som kan frigöras för olika uppgifter. Samtidigt bör understrykas att det bör ställas stora krav på föreskrifternas lagenlighet och läsbarhet. Jag har emellertid ingen annan uppfattning än interpellanten om önskvärdheten av att tillämpningsföreskrifter normalt bör finnas tillgängliga när en förändring

träder i kraft. Jag kan dock konstatera att socialstyrelsen påskyndat framtagningen av föreskrifterna genom att trycka en första upplaga i socialstyrelsen och därmed förkorta tryckeriprocessen. Föreskrifterna sändes ut till kommunerna den 25 mars 1991.

Bestämmelserna om att en enskild person eller sammanslutning som vill starta ett hem för vård eller boende – till vilket dag- och fritidshem räknas – skall söka tillstånd hos länsstyrelsen finns i 69 § socialtjänstlagen (1980:620). Efter ansökan från Helsingborgs kommun medgavs inom ramen för frikommunsförsöket att sådant tillstånd i stället skulle kunna lämnas av vederbörande frikommun. Den nuvarande perioden för frikommunsförsöket upphör som bekant i och med utgången av innevarande år. I anslutning till detta kommer regeringen att ta ställning till om reglerna för försöksverksamheten skall ersättas av generella regler av motsvarande innebörd. Min preliminära inställning är att länsstyrelsens tillståndsgivning kan överföras till kommunerna när det gäller hem för vård eller boende i form av dag- och fritidshem.

Beträffande Göran Engströms fjärde fråga uppger länsstyrelsen i Stockholm att förfarandet för registrering av en ekonomisk förening tar två–tre månader eller i vissa fall mer. Innan registreringen av den ekonomiska föreningen är fullföljd är de enskilda styrelseledamöterna personligen ekonomiskt ansvariga, vilket naturligtvis hindrar föreningen från att vidta vissa åtgärder för att starta verksamheten.

Inom statsförvaltningen pågår sedan några år tillbaka ett intensivt arbete för att åstadkomma enklare och smidigare regler på olika områden. Detta översynsarbete omfattar självfallet också förfarandet i fråga om registrering av ekonomiska föreningar.

Som svar på Göran Engströms femte och sista fråga vill jag redovisa att en arbetsgrupp inom regeringskansliet har haft till uppgift att kartlägga praktiska och planeringsmässiga hinder för barnomsorgsutbyggnaden. Gruppen konstaterar bl.a. att de krav som ställs på arbetsförhållandena gagnar effektivitet i verksamheten och ger möjligheter att rekrytera och behålla personal. En slutsats av gruppens arbete är att svårigheterna att hitta bra och rationella lösningar vid barnomsorgsutbyggnaden, med beaktande av de olika krav som ställs, bl.a. beror på en bristande dialog eller ett bristande förtroende mellan kommunen och de aktuella statliga myndigheterna. En förbättring i dessa avseenden kan bl.a. åstadkommas genom en förbättrad dialog i beredningen av ärendena.

Anf. 10 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengt Lindqvist för svaret på min interpellation. Det är utomordentligt formellt i sak med korrekt angivna datum för riksdagsbeslut m.m. Jag saknar ändå besked om politiska visioner och viljan inför framtiden. De hänger ju ändå samman med mina olika frågeställningar. I den delen kvarstår frågetecknen, och vi bör kanske ägna debatten åt detta.

Det är ändå på sin plats med en kort historik i det här ämnet. Oppositionen har under hela 1980-talet drivit en medveten politisk linje för att göra det möjligt med fler alternativ och skapa mångfald inom barnomsorgen. Det var inte i går, utan redan 1984–1985 som de här tankarna även började att

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

slå rot inom den socialdemokratiska ministerkretsen. Den gången skedde det i en bok där Kjell-Olof Feldt blev intervjuad och Lars Engqvist förde pennan. Debatten är inte ny, och därför har vi hela tiden känt en stor otälighet med att man inte har kommit längre.

Dagen efter den allmänpolitiska debatten i februari 1990 gav statsrådet Lindqvist besked i ett interpellationssvar till Ulla Tillander om att det skulle komma ett regeringsförslag som medgav personalägda och personaldrivna daghem. Propositionen kom sedan på hösten 1990. Det har enligt min mening tagit utomordentligt lång tid att bereda och lägga fram ett förslag. Jag menar att även socialstyrelsen bör mycket väl ha känt till detaljerna i propositionen.

Det står för övrigt i svaret på min interpellation att det pågår ett intensivt arbete för att förenkla den statliga förvaltningen i olika avseenden. Mot den bakgrunden borde man även ha haft detta som ledstjärna i samband med beredandet och avlämnandet av denna proposition. Det anser jag att man icke har haft i regeringskansliet. Våra motiv för att föra fram alternativen är välkända numera. Mångfald, större valfrihet för föräldrarna och positiv konkurrens tror vi bidrar till en snabbare utbyggnad. Det måste ses som ett led i en aktiv utbudspolitik. Detta är för övrigt någonting som statsrådet Sahlin snart kommer att föra fram i ett senare interpellationssvar.

Vi tror att den här typen av små tjänsteföretag med ett stort kundberoende är flexibla och mycket lämpliga för just den här typen av verksamhet. Vi tror också att entreprenader egentligen är lättare att kontrollera. Om de inte fyller måttet är det kanske lättare att avsluta kontrakten med dem än med många offentligt drivna verksamheter. Därför vill vi se sådana små tjänsteföretag med stort kundberoende.

Låt mig så gå över till frågorna och svaren. För det första tycker jag att det är ganska märkligt att ministern på allvar har övervägt att senarelägga startdatum ett år, dvs. till januari 1992. Som jag sade har socialstyrelsen haft mycket långt tid för att förbereda detta. De detaljförändringar som skedde i socialutskottet var mycket små. Det var egentligen bara frågan om en precisering att detta verkligen är självständiga företag, och därutöver följdes propositionen. Föreskrifterna kom alltså ut till kommunerna efter ett kvartal. Det är i och för sig en normal handläggningstid. Beskedet från socialministern att propositionen skulle komma, kom i februari 1990. Sedan tar det över ett år innan föreskrifterna är ute i kommunerna. Vi tycker att det är en onormalt lång handläggningstid totalt sett.

När det sedan gäller handläggningen av tillståndsärendena är den i Stockholms län nio månader och i andra län sex månader som jag har uppgivit i interpellationen. Då finns det skäl att se till att det inte tar, som i det här fallet, ytterligare tre kvarts år innan en formellt beslutad reform i praktiken kan träda i kraft. Det finns därför starka skäl att göra en förändring – och inte bara göra ett preliminärt ställningstagande som ministern anger i sitt svar – och låta hanteringen av tillstånden flytta över från länsstyrelsen, där de ligger i dag, till kommunerna, och ge ett klart besked om att detta kommer som ett regeringsförslag.

Exakt samma formulering som i interpellationssvaret kan för övrigt läsas i budgetpropositionen som rimligen bör vara skriven på hösten 1990. Det går

verkligen inte fort i regeringskansliet. Jag måste tyvärr tolka detta som att det inte heller har varit den yttersta avsikten. Man borde kunna ge klara besked om att här kommer en reformering. Tillståndsgivningen när det gäller ekonomiska föreningar och bildande av enskilda daghem skall kunna flyttas från länsstyrelsen till kommunerna. Jag kräver ett klart besked i den frågan.

Jag menar också att man kan förenkla förfarandet när det gäller lokaler. Det har t.ex. visat sig att man kräver en ny prövning av lokalerna även om man tidigare har bedrivit kommunal verksamhet av samma art. När det sedan övergår i en ny driftsform, till personaldrivna daghem, kräver man en förnyad inspektion. Detta är ett exempel på att man icke med kraft tar sig an rationaliserings- och förenklingsarbetet inom den offentliga sektorn. Vi kräver en förändring av detta.

Anf. 11 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! När man läser Bengt Lindqvists svar får man känslan av att Bengt Lindqvist vill gömma sig bakom administrativa turer i det här svaret och begränsa sig till det.

Bengt Lindqvists svar på den första frågan behandlar ju endast departementets beredningstid efter beslutet. Det som verkligen var tidskrävande var den tid som det tog för Bengt Lindqvist att bestämma sig för att personalkooperativ och även tidigare föräldrakooperativ skulle få statsbidrag. Det var minsann många års motionerande från borgerligt håll innan Bengt Lindqvist kom till skott i den frågan. Det var också flera frågedebatter här i riksdagen innan regeringens förslag äntligen kom. Det utlovades för ganska lång tid sedan. Det är inte teknikaliteter som har varit hindret, utan regeringen. Det som hela tiden har diskuterats i svaret är ju den administrativa gången och att det är den som har försenat det hela osv. Men det viktigaste här är att diskutera vad det egentligen handlar om.

Sedan ställdes även frågan om hur handläggningstiden i motsvarande situationer skulle förkortas. Bengt Lindqvist nämner inte ett ord i svaret om att det skall komma fler alternativ i framtiden om det skulle uppstå motsvarande situationer.

En sak som förbryllar mig är när Bengt Lindqvist i svaret talar om hem för vård och boende, dvs. HVB-hem. Tillstånd för dessa kan sökas av enskilda personer hos länsstyrelsen, så är det i dag. De s.k. HVB-hemmen tar hand om barn och ungdomar som av olika anledningar inte kan bo i sitt eget hem. Omhändertagandet kan ske frivilligt eller genom tvång. Jag vill därför fråga Bengt Lindqvist vad han menar med att kommunerna skall kunna ge tillstånd till HVB-hemmen i form av fritidshem eller daghem. I dag ger länsstyrelserna, som är tillsynsmyndighet, dessa tillstånd efter hörande av kommunerna. Det finns en hel rad kriterier som skall vara tillgodosedda för att man skall få starta ett HVB-hem. Det har mig veterligen ingenting med vanliga daghem och fritidshem att göra. Den frågan vill jag faktiskt ha svar på. Göran Engströms fråga gällde ju en helt annan sak. Den gällde hur prövningsförfarandet när det gäller personal- och föräldrakooperativa daghem skall gå till i framtiden och om det skall ske förenklningar där. Kan kontentan av det här vara att Bengt Lindqvist menar att barnomsorg i framtiden skall kunna bedrivas av enskilda personer? Det här är kanske en liten öppning i

det som vi har motionerat och talat så mycket om här i kammaren, nämligen att enskilda personer skall kunna bedriva barnomsorg. Har Bengt Lindqvist kommit på detta nu, och kanske förstått att det både ger fler platser och större valfrihet?

Det finns en hel del att uträtta när det gäller regler för de här kooperativen. Det är ingen brist på det. Det finns inte heller någon anledning för staten att bestämma i vilken form personal- och föräldrakooperativ skall bedrivas. Den frågan diskuterades ju senast här i kammaren när vi tog beslut om föräldrakooperativen. Det bör inte heller vara endast de som är delägare som får vara anställda. Dessa begränsningar gör att det blir färre idéer som blir verklighet inom området barnomsorg. Det spelar mindre roll att statsförvaltningen arbetar fram enklare regler när företagsformen ändå är så begränsad som den är.

Statsrådet säger att det är svårt att finna bra lösningar vid barnomsorgsutbyggnaden och att det beror på en bristande dialog mellan kommuner och myndigheter, det står t.o.m. bristande förtroende i svaret. Jag anser att det beror på en bristande dialog eller bristande förtroende mellan familjerna och regeringspartiet. Men eftersom den här debatten, herrarna emellan åtminstone, mest har uppehållit sig vid teknikaliteter tänker kanske inte Bengt Lindqvist komma in på den frågan. Jag anser i alla fall att rubriken Barnomsorgens utbyggnad innehåller så mycket mer än alla de här administrativa turerna. Innehållet och själva framtiden är så mycket viktigare för Sveriges familjer. Men jag förstår att Bengt Lindqvist även i fortsättningen har tänkt att sitta stadigt kvar på bakhasorna och motverka varenda förändring till förnyelse och utveckling. Det kan man framför allt se av det här svaret. Jag tycker att Bengt Lindqvist har försökt att krypa bakom administrationen.

Om inte Bengt Lindqvist vill svara på någon annan fråga vill jag ändå veta detta med HVB-hemmen. Vad har man för sammanblandning mellan dem och daghemmen, fritidshemmen och framför allt personalkooperativ? Det var detta frågan gällde.

Anf. 12 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Göran Engström efterlyste politiska visioner. Jag kanske skall erkänna inledningsvis att jag har haft lite svårt att plocka fram de politiska visionerna i direkt anslutning till hans frågor om statsbidragsbestämmer och föreskrifters utfärdande. Där har det mer handlat om att ge en korrekt bild av hur handläggningen varit, eftersom frågorna faktiskt gällde detta.

Det är riktigt att jag gav ett besked om de personalkooperativa daghemmen i februari 1990 här i riksdagen. Av mitt svar följer ju också att förändringar bör ske vid årsskiftet. Det närmaste årsskiftet som stod till buds var årsskiftet 1990-1991. Sedan kan jag gärna erkänna att jag hade sett att propositionen hade kommit tidigare – att riksdagen tidigare fått besked om propositionen och dess utformning. Det viktigaste skälet till att det drog ut på tiden var att vi inte kom i gång. Vi hade ju under större delen av våren den stora regeringskrisen och arbetet med den ekonomiska politiken. Detta gjorde att andra propositioner fick läggas åt sidan. Det närmaste årsskiftet som i praktiken kunde komma i fråga var årsskiftet 1990-1991.

Göran Engström sade att socialstyrelsen borde ha känt till innehållet och kunnat påbörja sitt arbete tidigare. Det är faktiskt så, Göran Engström, att det inte går till på det sättet. De statliga myndigheterna har att avvakta de beslut som riksdagen fattar. Besluten måste bekräftas, innan man sätter i gång. Man måste arbeta utifrån förutsättningen att det blir ett beslut. Detta är en ordning som jag tror att man måste vara ganska rädd om. Följer man inte den tror jag att det skulle bli ganska rörigt i statsförvaltningen. Det finns vissa grundläggande spelregler för regering och riksdag och för regering och myndigheter, spelregler som faktiskt måste upprätthållas.

Göran Engström sade också att entreprenader skulle vara lättare att kontrollera än offentlig verksamhet. Jag tillåter mig att ställa mig tvivlande till detta, i varje fall när det gäller den sociala sektorn. Den bästa erfarenheten som vi har av en långtgående entreprenad och enskild verksamhet på det sociala området är nog den som gäller utvecklingen inom behandlingshemmen. Är det något som man kan säga om den är det detta att en bättre kontroll av verksamheten hade varit önskvärd än den som hittills har kunnat utvecklas. Här tycker jag att det rör sig om ett litet väl lättvindigt påstående. Erfarenheten talar snarast för det motsatta förhållandet.

Både Ingrid Hemmingsson och Göran Engström talade också om tillståndsgivningen och HVB. Jag får kanske först undervisa Ingrid Hemmingsson om, att när vi i detta sammanhang talar om hem för vård eller boende, förhåller det sig så, att den prövning som sker av enskilda alternativ inom barnomsorgen sker som en form av hem för vård eller boende. Det är därför som vi på detta sätt drar in föräldrakooperativen, liksom för resten också de ideella organisationernas verksamhet. Det provas som hem för vård eller boende på det sätt som redovisas i interpellationen. Därför är det riktigt att diskutera tillståndsprövningen för sådana daghem och fritidshem som drivs i alternativ regi utifrån dessa förutsättningar. Det är i det sammanhanget som jag säger att min preliminära bedömning är att tillståndsgivningen skulle kunna överföras till kommunerna. Tillståndsprövningen sker ändå i dag efter hörande av kommunerna. Just när det gäller den typen av hem för vård eller boende tror jag att det vore rationellt med en överföring till kommunerna.

Ingrid Hemmingsson tycker att jag borde tala mer om propositionen än om de frågor som Göran Engström har ställt. Dessa handlar inte ett enda dugg om propositionen, och det är faktiskt min uppgift här att svara på de frågor som har ställts och ingenting annat.

Herr talman! Till sist vill jag beträffande de enskilda alternativen inom barnomsorgen säga att det för regeringens del har varit mycket viktigt att de bidrar till de generella mål som vi har satt upp för barnomsorgen: att alla barn skall kunna erbjudas barnomsorg av hög kvalitet och i en sammanhållen verksamhet som inte medför segregering och isolering för vissa barngrupper. Det är skälet till att vi under hela 80-talet har varit försiktiga med tillstånd till alternativ. Vi vill ha en sammanhållen och jämlik barnomsorg för alla barn.

Anf. 13 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag skall på nytt ta upp en del av de frågor som har diskuterats, eftersom

jag tror att det behövs. Det är kanske lämpligt att ytterligare vidga frågeställningarna, inte minst mot bakgrund av den proposition som låg till grund för beslutet om personalägda och personaldrivna daghem.

När det gäller tillståndet att driva enskilda daghem och möjligheterna att genom avbyråkratisering flytta det hela från länsstyrelserna till kommunerna tror jag att vi inte längre kan nöja oss med ett preliminärt besked från det ansvariga statsrådet. Det här tillfället vore utomordentligt lämpligt för statsrådet att ge ett klart besked. Kommer det ett regeringsförslag och i så fall när? Det vore ett exempel på rationalisering. Det finns andra oklarheter i proposition och riksdagsbeslut. Det gäller inte minst hur den ifrågavarande typen av företag skall kunna expandera. Kan man få anställa annan personal än vikarier som ju har att arbeta bara en kort tid? Jag tror att det är viktigt att det lämnas ett besked till dem som vill stå i ledningen för den här typen av daghem.

När det sedan gäller lokalerna vill jag fråga: Anser statsrådet att det fortfarande behövs en ny prövning av yrkesinspektionen, om man tar över kommunala lokaler som en gång har prövats och som det inte finns några formella klagomål på – just därför att det finns en formell regel? Eller skulle man kunna förenkla den hanteringen?

När det gäller registrering på länsstyrelserna av ekonomiska föreningar vill jag fråga om man inte skulle kunna tänka sig att ha samma ordning som beträffande aktiebolag eller handelsbolag. Man skulle alltså ha rätt att påbörja verksamheten under den tid som förflyter från ansökan om registrering till dess allt är klart. Det skulle alltså bli så att man jämför den ekonomiska föreningen med handelsbolag och aktiebolag. När jag nu är inne på aktiebolag vill jag säga följande. Vid en utvidgning på det här området kan man säga: Vill vi stimulera enskilda alternativ, bör det vara självklart att de ansvariga själva skall få välja associationsform inkl. aktiebolagsform. Detta är i varje fall min mening.

När jag förde in visioner på det här området – i och för sig handlar det hela rätt mycket om regler – gäller det just detta: Har regeringen för avsikt att genom en omfattande förenkling av byråkratin göra det möjligt att stimulera utbudet på ett område, där efterfrågan fortfarande är mycket stor, och är man villig att tillåta enskilda tjänsteföretag? Jag vidhåller att det är lätt att kontrollera dessa företag, inte minst med tanke på den beställarroll som kommunerna undan för undan utvecklar.

Anf. 14 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Statsrådet lämnade ju en mycket intressant förklaring med anledning av att HVB-hemmen i så stor utsträckning var med i svaret på interpellationen. Statsrådets svar gick ut på att det var endast tillståndsgivningen som skulle finnas med i en jämförelse mellan HVB-hem och enskilda daghem. I svaret står det emellertid om HVB-hemmen: "– – – till vilket dag- och fritidshem räknas". Detta är helt felaktigt, eftersom det enligt min mening rör sig om en helt annan sak. Skulle det vara som statsrådet säger kan man verkligen gå in och fråga litet mer med anledning av svaret. Det står nämligen så här längre ned: "Min preliminära inställning är att länsstyrelsens tillståndsgivning kan överföras till kommunerna när det gäller hem för vård

eller boende i form av dag- och fritidshem." Här är det ju en hopblandning. När det gäller HVB-hemmen är alla former tillåtna. Det gäller enskilda människor som kan ansöka hos länsstyrelsen om att få bilda bolag eller vilken företagsform som helst. Sedan kan det räknas som HVB-hem. Eftersom statsrådet tar upp det här förmodar jag att han menar att detsamma skall kunna gälla dag- och fritidshem, dvs. att man skall kunna ansöka hos kommunen om att få öppna ett helt enskilt daghem.

Detta innebär att statsbidrag skall utgå på samma sätt som när det gäller HVB-hemmen. Om det är sådana jämförelser som skall göras, förstår jag att det här finns ett vagt löfte för framtiden. Därför vill jag att statsrådet Lindqvist ger litet närmare detaljer om när han tänker sig en öppning här. Det är ju någonting som vi verkligen har efterlyst. Kan det vara så, att Bengt Lindqvist förstår att både tiden och människors åsikter arbetar för oss borgerliga och att det är därför som han har åstadkommit den här lilla öppningen? Mot människors åsikter och idéer står sig ju den socialistiska ideologin ganska slätt i dag.

Jag förstår alltså svaret. Det är ju bara att se till vad som står på de aktuella raderna i det skrivna svaret. Det måste förhålla sig på det sätt som jag tror, för annars hade det ju inte funnits någon anledning att jämföra HVB-hemmen med daghemmen. I och för sig är det en ganska bra jämförelse med tanke på de enskilda människornas möjligheter att erbjuda barnomsorgstjänster.

Anf. 15 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Först något om den sista frasen i Ingrid Hemmingssons senaste inlägg. Det är inte så, att jag har ett intryck av att tiden och sakförhållandena arbetar för borgerligheten på det här området. Jag tror i stället att den kommande barnomsorgsundersökningen kommer att ge ett lika tydligt utslag som alla andra barnomsorgsundersökningar varje år har gjort. Föräldrarna väljer nämligen till allra största delen vanliga kommunala daghem. 85 % av föräldrarna efterfrågade sådana förra gången en undersökning gjordes, och 7 % efterfrågade alternativ. Påstå därför inte att kravet på en vidgning av alternativen skulle vara en förlösande åtgärd när det gäller att ge föräldrarna vad de vill ha! Det är, milt uttryckt, ett mycket felaktigt påstående.

Jag vågar påstå att den kommande undersökningen kommer att visa på att en mycket klar majoritet av föräldrarna efterfrågar vanliga kommunala daghem. Men sedan tycker jag också att de som efterfrågar alternativ skall kunna få tillgång till sådana. Det är viktigt att den möjligheten finns.

Nu finns det en lång rad alternativa möjligheter. Det enda som saknas, herr talman, är en rent kommersiell barnomsorg driven i aktiebolagsform av människor som vill skapa en marknad, ett utbud, på det här området. Men jag tycker att vi skall freda barnomsorgen, liksom annan viktig social verksamhet avsedd för barn, mot den typen av exploatering. Det är skälet till att vi nu, enligt min uppfattning, har nått gränsen vad gäller de alternativ som skall finnas inom barnomsorgen. Det finns alltså ett stort utbud. De som har ett äkta engagemang när det gäller den här verksamheten – det må vara föräldrar, ideella föreningar eller personal – har möjlighet att gå in och arbeta

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

ideellt eller yrkesmässigt inom barnomsorgen utifrån de förutsättningar som finns.

Jag har inte särskilt mycket mera att tillägga när det gäller tillståndsprövningen. Jag har ju gett besked om hur jag ser på det hela. Kommunerna borde alltså kunna ta över tillståndsprövningen i det här sammanhanget. Hur det förhåller sig beträffande beredningsläget i övrigt på den punkten kan jag i dag inte ge någon upplysning om. Jag noterar Göran Engströms intresse för att vi skall driva den frågan. Jag ser inga hinder därvidlag från barnomsorgens synpunkt. Hem för vård och boende hänger samman med andra viktiga områden. Men jag har inte en riktig överblick över var man befinner sig i den diskussionen i dag.

Anf. 16 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Vi har nått gränsen i dag vad gäller alternativen inom barnomsorgen, säger Bengt Lindqvist. Ja, det är också ett besked i en interpellationsdebatt! De alternativ som nu finns är alltså de alternativ som är möjliga så länge vi har en socialdemokratisk regering. Någoting därutöver medgivs ej.

Det behövs uppenbarligen en ny regering. Det gäller ju att kunna erbjuda flera alternativ utöver de möjligheter, chanser, som finns i dag. Jag är, tydligen i motsats till vad biträdande socialministern tycker, av den uppfattningen att just detta med att det finns ett flertal olika driftsformer, företagsformer, stimulerar utbudet. Vi skulle kunna möta de stora behov som finns på ett sådant sätt att lösningar skulle kunna erbjudas både snabbare och bättre om fler alternativ medgavs. Detta skall ses mot bakgrund av den kommunala verksamheten sådan den är i dag. Det behövs, som jag tidigare antytt, en verksamhet där man utvecklar en beställarroll, en beställarfunktion, och där man ytterligare preciserar och så att säga finslipar möjligheterna att kontrollera kvaliteten. Det gäller ju att nå upp till de kommunala målen. I det skeendet är det verkligen att visa ortodoxi om man tror att kommunerna inte klarar den här rollen. Det handlar ju om att kommunen och föräldrarna får möjlighet att gemensamt och själva kontrollera den här verksamheten och den kvalitet på barnomsorgen som erfordras.

Det finns, som den här debatten visar, en lång rad områden där man genom förenklingar samt genom en annan och bättre hantering skulle kunna stimulera utbudet och, inte minst, erbjuda dem som skall vara ansvariga för personalägda fritidshem och daghem fastare spelregler. Fortfarande finns det bara ett preliminärt besked om att en förenklad tillståndsgivning är möjlig för ekonomiska föreningar. Men det finns inget besked om att dessa skall jämföras med aktiebolag eller handelsbolag när det gäller tillståndsförfarandet – dvs. att verksamhet kan påbörjas så snart en ansökan är inlämnad. Jag för min del ser fram emot fler debatter på det här temat, för sådana behövs.

Kärnan i den här debatten är, som jag ser saken, frågan om huruvida regeringen verkligen vill medverka till ett förenklat förfarande för att få en snabbare introduktion. I det här aktuella fallet har nästan ett år gått till spillo från den tidpunkt då formellt beslut fattades om att man får bedriva personalägda dagis fram till dess att det varit möjligt att i praktiken tillämpa detta.

Sammantaget måste svaren här tolkas så, att biträdande socialministern icke prioriterar denna fråga särskilt högt. Det behövs således en ny majoritet i Sveriges riksdag för att det skall bli möjligt att ändra på denna tingens ordning.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

Anf. 17 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Bengt Lindqvist tror inte att tiden och människornas åsikter arbetar mot de socialistiska idéerna. Han lutar sig mot en kommande undersökning som han hoppas skall visa att vad människor vill ha är vanliga kommunala daghem. Ja, det beror i viss mån på hur den undersökningen ser ut med tanke på de människor som skall välja. Om valet står mellan att få tillgång till ett kommunalt daghem eller att inte få något stöd alls – stödet fördelas bara bland dem som vill ha kommunalt daghem – är det tämligen klart vad svaret blir. Men jag tror, herr talman, att föräldrar vill ha litet mera – ja, t.o.m. bra mycket mera – att säga till om. Föräldrarna vill själva bestämma vem som skall ta hand om och vårda barnen. Föräldrarna vill inte överlåta den här uppgiften på politikerna.

Sedan några ord om detta med att gränsen är nådd vad det gäller alternativen inom barnomsorgen och om att det bara är människor med ett äkta engagemang som kan tänkas få erbjuda sina tjänster. I det sammanhanget kan jag tala om för Bengt Lindqvist att jag tillbringade hela fredagen – alla partier var för resten representerade – tillsammans med företrädare för FACO, Familjehemmens centralorganisation. Väldigt många föräldrar står bakom s.k. HVB-hem, hem för vård och boende. Men det var en slump att dessa hem kom med i debatten i dag. De här hemmen drivs alltså av enskilda, exempelvis i bolagsform. Länsstyrelsen ger tillstånd och har tillsyn. Jag kan lova att det rör sig om människor som verkligen är engagerade. Det gäller människor som offrar både arbetstid och fritid. Det vill ju till för att det hela skall gå ihop. I flertalet fall rör det sig om familjeföretag. Dessa människor känner ett engagemang för de barn som det här gäller. Jag tycker alltså inte att politikerna genom stopp får sätta förbud för människors engagemang i det här fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

4§ Svar på interpellation 1990/91:175 om statsbidragen till familjedaghemmen

Anf. 18 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Roland Larsson har frågat mig om regeringen är beredd att ompröva sin inställning och ge statsbidrag till barn som är inskrivna dagbarn i egna föräldrars familjedaghem.

Roland Larsson och jag har debatterat denna frågeställning vid åtskilliga tillfällen här i kammaren. Att Roland Larsson nu återigen aktualiserar denna fråga sammanhänger med att regeringsrätten nyligen uttalat att kommunfullmäktige i några kommuner inte har överskridit sina befogenheter en-

ligt kommunallagen (1977:179) när man beslutat att ge ersättning till dagbarnvårdare för vård av egna barn.

Det samhällsekonomiska utrymmet för nya åtaganden är som bekant mycket begränsat. En rad krav riktas till regeringen om nya reformer för att utveckla eller bibehålla vårt välfärdssamhälle. Jag kan bara konstatera att jag och Roland Larsson inte gör samma prioriteringar. Roland Larsson vill använda 400 till 500 milj.kr. för en åtgärd som inte medverkar till att barnomsorgsproblemen löses för fler barn. Roland Larsson menar att detta är en rättvisefråga. Jag skall inte polemisera med Roland Larsson på den punkten. För mig är det dock en större och viktigare rättvisefråga att använda de eventuella resurser som står till förfogande för att lösa barnomsorgsproblemen för de barn och föräldrar som önskar men inte kunnat erhålla plats inom barnomsorgen. Därutöver ifrågasätter jag om inte resurserna skulle komma till bättre användning om de användes för generella förbättringar av dagbarnvårdarnas arbetssituation.

Anf. 19 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengt Lindqvist för svaret – om ej rakt på sak så ändå väldigt klarläggande. Samtidigt måste jag konstatera att regeringen, i första hand Bengt Lindqvist, i den här frågan har kört fast i doktrinerna.

Till att börja med vill jag påpeka att de kommuner som beslutat ersätta dagbarnvårdarna för egna barn nu inte bara har stöd i kommunallagen genom regeringsrättsbeslutet utan även de facto i socialtjänstlagen. Det är således en kommunal barnomsorgsform i lagens anda vi talar om, som regeringen envist fortsätter att vägra ge statsbidrag till.

När nu det enda rimliga motivet för denna särbehandling – den påstådda olagligheten – fallit platt som en pannkaka till marken, hänvisas till att "det samhällsekonomiska utrymmet för nya åtaganden är – – – mycket begränsat".

Det är med förlov sagt, herr talman, en usel invändning när det samtidigt pågår en utbyggnad med ca 65 000 nya barnomsorgsplatser till det som brukar kallas för full behovstäckning, men som egentligen innebär att ca 200 000 barn ändå i allt väsentligt ställs utanför. Att samtidigt som barnomsorgen byggs ut för flera miljarder kronor per år ställa de ca 27 000 barnen till dagbarnvårdarna utanför är alltså inte en resursfråga utan en fråga om rättvisa, något som Bengt Lindqvist säger sig inte vilja polemisera med mig om.

Dessutom stämmer inte Bengt Lindqvists ekonomiska resonemang med den praktiska verkligheten ute i kommunen, där antalet platser i familjedaghem minskar och daghemmen byggs ut bl.a. beroende på svårigheterna att rekrytera och behålla dagbarnvårdarna. Bengt Lindqvist bygger sina argument på att dagbarnvårdarnas barn aldrig kommer att omfattas av barnomsorgen. Verkligheten är, herr talman, en annan. Allt fler dagbarnvårdare lämnar yrket. Det är inte särskilt mycket att förvåna sig över med tanke på de villkor som gäller för dem. Har man t.ex. två egna förskolebarn kan man inte få mer än en halvtidstjänst och en halv inkomst, trots att man utför ett heltidsarbete.

När en dagbarnvårdare med två egna förskolebarn och två andra dagbarn

söker sig till annat jobb, behövs plötsligt fyra nya daghemspplatser dels för de egna barnen, dels för dem som man har som dagbarn. Det gäller ironiskt nog även om man får ett annat arbete inom barnomsorgen och kanske t.o.m. på det daghem där barnen placeras. Att det här skulle innebära mindre kostnader än att ersätta dagbarnvårdaren för de egna barnen kan väl inte ens Bengt Lindqvist tro på.

Det vore bättre att använda resurserna för generella förbättringar av dagbarnvårdarnas arbetssituation, säger statsrådet. Men det är ju bl.a. detta det helar handlar om. Det blir ju en generell förbättring om man får utökad tjänstgöringsgrad och mer betalt för samma arbete. Det ger ökad trygghet och en uppvärdering av yrkesrollen, vilket är minst lika viktigt för den här yrkesgruppen. Det är inte längre många ens bland Bengt Lindqvists egna som förstår den stelbenta fundamentalistiska inställning som regeringen har i den här frågan. På flera håll i landet ställer ledande socialdemokratiska politiker alltmer högljudda krav på att regeringen med anledning av regeringsrättsdomslutet skall ändra sig i statsbidragsfrågan. Man kan lätt förstå dem som ställer sådana krav. Det är de som skall gå ut i en valrörelse i en situation med vikande opinionssiffror. Det kan inte vara trevligt för dem att ge sig ut i valrörelsens vågor med den här kvarnstenen hängande runt halsen.

Anf. 20 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Bengt Lindqvist säger i sitt svar på interpellationen att statsbidrag till dagbarnvårdares egna barn bara kostar pengar, utan att det blir fler barn som får del av barnomsorgen. Det verkar faktiskt vara en åsikt som inte de socialdemokratiska kommunalpolitikerna delar. Det vore väl skäl att i det här fallet lyssna till dem som står närmast verkligheten.

Häromveckan fanns en insändare i Östgöta Correspondenten undertecknad av ett socialdemokratiskt kommunalråd, som uttalar så här: Nu när regeringsrätten fastslagit att dagbarnvårdare har rätt till ersättning för egna barn kan inte regeringen längre vägra att utbetala statsbidrag.

Jag svarade på insändaren och skrev att Bengt Lindqvist säkert kommer att klamra sig fast vid sin gamla ståndpunkt. Det är precis vad vi kan utläsa i svaret i dag. Jag vill därför fråga Bengt Lindqvist: Varför anser inte Bengt Lindqvist att kommunerna själva kan avgöra om det gagnar barnomsorgsbudet för just deras kommun om statsbidrag utgår för ersättning till dagbarnvårdare för egna barn?

Om det inte utgår statsbidrag är det självklart att det blir dyrt för kommunen i förhållande till kostnaderna för annan barnomsorg. Varför kan inte kommunerna själva få avgöra? Förhållandena skiljer sig mellan kommunerna. Det som är bra för en kommun kanske inte passar alla kommuner.

Jag vill komplettera Roland Larssons argument. Situationen kan variera hur mycket som helst. I kommuner där många väljer att själva ta hand om sina barn under småbarnsåldern och där det råder brist på barnomsorgsplatser utgör statsbidraget naturligtvis en stimulans för mammorna att bli dagbarnvårdare och ta hand om andras barn.

I det här fallet gagnar en ersättning den som vill ta hand om sina egna barn. Dessutom tillkommer det flera platser. Detta kan kommunalpolitikerna själva avgöra. Hur kan då Bengt Lindqvist säga att det inte alls förhål-

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

ler sig så? Bengt Lindqvist måste väl ändå hålla med mig om att kommunalpolitikerna är de som bäst kan bedöma situationen i den egna kommunen. Det tycks det östgötska kommunalrådet ha kunnat. Han har kommit till en helt annan slutsats än Bengt Lindqvist. Bengt Lindqvist förlitar sig förmodligen på något slags statistik. Även om Bengt Lindqvist anser att det här med rättvisa inte är så väldigt viktigt undrar jag varför inte Bengt Lindqvist kan medverka till att det utbetalas statsbidrag till de kommuner som så önskar.

Om det förhåller sig så som Bengt Lindqvist säger, blir det naturligtvis ingen efterfrågan på statsbidrag. Kommunalpolitikerna är nog inte villiga att vidta en åtgärd som bara kostar pengar när det inte finns någon efterfrågan och som inte ger några fler platser.

Därför vill jag till sist fråga: Tror inte Bengt Lindqvist att kommunalpolitikerna själva kan avgöra, om de får den stimulans som statsbidraget utgör?

Anf. 21 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Trots att jag har gjort det flera gånger tidigare, skall jag ändå be att få utveckla tre viktiga argument i detta sammanhang.

Till att börja med undrar jag vad de borgerliga egentligen vill med den här diskussionen. Jag skulle också ha kunnat ställa denna fråga under den förra debatten. Det parti som Ingrid Hemmingsson företräder vill ju avskaffa hela statsbidragssystemet. Vad är det då för mening att diskutera hur statsbidraget skall användas i det ena eller det andra avseendet? Om Ingrid Hemmingssons parti får makten, kommer det inte att finnas något statsbidrag att lämna, vare sig till de kommunala daghemmen, till familjedaghemmen eller för den delen till dagbarnvårdares egna barn. Eller skulle den här lilla andelen av statsbidraget kanske rent av finnas kvar?

Detsamma gäller för centerpartiet, som med sitt vårdnadsbidrag vill ta hela statsbidraget i anspråk. Jag förstår inte varför ni då diskuterar enskilda alternativ och statsbidrag till dagbarnvårdarnas egna barn, när ni i själva verket tänker medverka till att hela statsbidraget försvinner.

Det andra argumentet gäller diskussionen om vad det kostar att införa systemet med statsbidrag när det gäller ersättning för dagbarnvårdares egna barn. För närvarande finns det ungefär 30 000 dagbarnvårdare som har ca 26 000 barn. Staten kan inte behandla dessa barn på olika sätt. Befinner sig barnen i de bidragsberättigade åldrarna, måste det naturligtvis utgå statsbidrag för alla dessa barn. Med det antal dagbarnvårdare och familjedaghem som nu finns, skulle det alltså betalas ut statsbidrag för dessa 26 000 barn innan det blir en enda ny plats över. Det är detta som jag avser med de 400–500 milj.kr. för statens del och lika mycket eller något mer för kommunernas del. Så mycket kostar entrébiljetten till att förändra statsbidragssystemet i detta avseende.

Mitt tredje argument är: Om jag hade dessa 400 milj.kr., skulle jag vilja använda dem till åtgärder som leder till en fortsatt utbyggnad, så att fler barn kan få plats. Så är min syn när det gäller det statliga planet.

Om kommunerna har de pengar som de är beredda att satsa på familjedaghemmen för att förstärka dagbarnvårdarnas inkomster och förbättra deras övriga arbetsförutsättningar, anser jag att man kan göra den satsningen, men då borde man i stället förstärka dagbarnvårdarnas allmänna anställnings-

och arbetsvillkor. När man studerar dagbarnvårdarnas flykt från sitt arbete finner man att det är de dagbarnvårdare som inte längre har egna barn i de aktuella åldrarna som lämnar sitt yrke och söker sig till annat håll. Genom att göra en allmän satsning på arbetsvillkoren, skulle man möjligen kunna behålla en del av dessa dagbarnvårdare, som dessutom har arbetat länge och skaffat sig stor erfarenhet.

Familjedaghemmen behövs, men då måste vi slå vakt om hela kåren och långsiktigt se till att samhällets stöd till dagbarnvårdarna utvecklas, och inte göra på det sätt som förordas här.

Anf. 22 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Eftersom statsrådet Lindqvist tog upp frågan om vårdnadsbidraget, måste jag ändå göra några kommentarer, även om debatten inte gäller vårdnadsbidrag. Med det förslag till vårdnadsersättning som centern har ställt sig bakom sker det en omfördelning av resurserna på ett sådant sätt att även de som i dag står utanför barnomsorgen får del av pengarna. Detta gäller ju följaktligen också dagbarnvårdarnas egna barn.

Om det införs ett sådant system som vi förordar, löser man delvis problemen, eftersom de som får vårdnadsersättning kan använda dessa pengar för att betala sin barnomsorg. Vårdnadsersättningen innebär att dagbarnvårdare på samma sätt som alla andra som har barnomsorg får betala en föräldraavgift för sin barnomsorg. Då kommer det naturligtvis att ske en utjämning. Därför leder detta system i sig till en rättvisare fördelning som också gynnar dagbarnvårdarna.

Herr talman! Statsrådets resonemang om merkostnader håller bara under förutsättning att man accepterar att 200 000 barn får stå utanför barnomsorgen även efter det att barnomsorgen är fullt utbyggd.

Min erfarenhet som kommunalpolitiker är att så kommer det inte att bli. Även dessa 200 000 barn kommer på sikt att inordna sig i den kö till den barnomsorg som är det enda alternativet för att man skall få del av dessa resurser. Därför kommer det inte att finnas några 26 000–27 000 till dagbarnvårdare, som står utanför. Dagbarnvårdarna söker sig till andra yrken när de upplever sitt yrke som otryggt och när de får dåligt stöd från den nuvarande regeringen i sin yrkesroll på det sätt som regeringen har visat med den här statsbidragshantering.

Det blir inte någon merkostnad, om man ser till slutändan. Nu ser man bara till början, just när man genomför systemet. På sikt kommer ändå inte detta att innebära någon belastning, så vida man inte anser att det är viktigt att 200 000 barn skall få någon del av dessa resurser.

Slutligen: Kan då inte statsrådet Lindqvist se att det ligger någon generell förbättring i att införa möjlighet för dagbarnvårdare att få räkna in sina egna barn? Medför inte detta en sådan generell förbättring för dagbarnvårdarna i deras arbetssituation som statsrådet säger att han vill eftersträva?

Anf. 23 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Bengt Lindqvist säger att vi borgerliga vill avskaffa statsbidraget. Så är det inte alls, men vi anser att statsbidraget skall gå till föräld-

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

rarna i stället för att gå till kommunpolitikerna för att sedan fördelas den vägen. Detta är väldigt viktigt och nödvändigt.

Jag har tidigare sagt att det är nödvändigt att låta familjen själv bestämma. Genom det här systemet myndigförklarar man föräldrarna och ger dem möjlighet att bestämma över hur omsorgen skall se ut och över vem som skall ta hand om barnen under den korta tid som småbarnstiden ändå handlar om.

Sedan vill jag komma över till varför vi står här och kämpar för rättvisa statsbidrag. Det är självklart att den här situationen gäller nu, och den har gällt i många år. Vi har nämligen stått här och sagt samma sak i många år, eftersom vi anser att statsbidragen måste bli rättvisa. Så är det inte i dag. Det finns många orättvisor i detta sammanhang, eftersom kommunala daghem hela tiden prioriteras. Därför är det självklart att vi försöker rätta till det som går att rätta till så länge den socialdemokratiska regeringen sitter kvar. Sedan får vi helt andra möjligheter.

Jag fick aldrig svar på frågan som gällde att Bengt Lindqvist fastslog att denna reform blir för dyr. Jag undrar varför man inte frågar kommunerna och varför man inte överlåter till kommunerna att själva bestämma om de anser att de på detta sätt får fram många barnomsorgsplatser och många alternativ. Det är självklart att om man släpper statsbidragen i denna del och överlåter till kommunerna att bestämma blir det på olika sätt i olika kommuner. Därför undrar jag varför Bengt Lindqvist inte frågar och lyssnar på de egna den här gången. De har ju en annan åsikt i denna fråga.

Anf. 24 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Det är verkligen inte så att de egna har en annan uppfattning än jag har i denna fråga. Det är inte heller så att jag upplever att en majoritet av landets kommuner, för den händelse jag hade 400–500 milj.kr., skulle vilja att jag använde dessa pengar på detta sätt. Jag är alldeles övertygad om att det stora flertalet kommuner, socialdemokratiskt styrda och borgerligt styrda, skulle säga att jag skulle använda statsbidraget antingen till en generell förbättring, för att förstärka det bidrag som vi nu har, eller till ett anordningsbidrag för att påskynda utbyggnaden. Sådana diskussioner, Ingrid Hemmingsson, har jag fört åtskilliga gånger, med både Kommunförbundet och enskilda kommuner, och jag träffar flera av dessa företrädare varje vecka. Så kom inte och säg att jag inte lyssnar på kommunerna! Jag diskuterar ofta dessa frågor med företrädare för kommunerna. Jag har inga tryck på mig från det kommunala hållet att använda pengarna på detta sätt.

Sedan kan jag inte låta bli att åter påminna om att om man drar bort det nuvarande statsbidraget och delar ut det till föräldrarna på det sätt som de borgerliga partierna vill, försvinner naturligtvis hela denna diskussion. Då förstår jag inte varför vi över huvud taget diskuterar denna fråga.

Jag vill också gärna säga att jag hade nöjet att läsa en centerpartistisk motion om familjepolitiken. Den är närmast märklig när det gäller statsbidragen. I samma motion anvisas åtminstone tre vägar för hur statsbidraget skall fördelas. För det första sägs det att statsbidraget skall användas för ett allmänt vårdnadsbidrag, och därmed försvinner denna diskussion. För det andra kräver man att statsbidraget skall "förallmännigas", så att det utgår per barn, och därmed försvinner också hela denna diskussion. För det tredje

antys att det här statsbidraget i stället borde inordnas som ett allmänt ospecificerat sektorsbidrag till kommunerna. I alla dessa tre fall blir, såvitt jag kan förstå, frågan som vi just nu diskuterar helt inaktuell.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

Anf. 25 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag vill ta upp det sista först. Det förhållandet att statsbidragen skall delas ut direkt till barnfamiljerna och att det samtidigt skall delas ut som ett generellt bidrag till kommunerna kan ju låta motsägelsefullt, men det är det förvisso inte, eftersom det som skall delas ut till barnfamiljerna gäller den del av statsbidraget som avser förskolebarn mellan ett och sex år. Men som Bengt Lindqvist vet innehåller statsbidraget också en hel del pengar som går till skolbarnomsorgen och till de delar som inte ryms inom denna åldersgrupp.

Om Bengt Lindqvist inte inkluderar sitt eget kommunfolk i resonemanget om att det inte finns någon motsättning inom rörelsen i denna fråga, kan jag tro honom. Jag har emellertid träffat så mycket socialdemokratiskt kommunfolk i detta sammanhang att jag vet att han måste vara mycket okänslig om han inte känner trycket från sitt eget folk just på denna punkt.

Bengt Lindqvist säger att om vi inför ett vårdnadsbidrag försvinner denna diskussion. Javisst, då väntar vi till dess. Om Bengt Lindqvist vill ha bort denna diskussion så fort som möjligt är det bara att se till att införa ett vårdnadsbidrag så slipper han den. Men vi kan inte ställa oss utanför en diskussion om denna viktiga fördelningsfråga förrän så har skett.

Pär Lagerkvist har skrivit en bok som heter Gäst hos verkligheten. Jag skulle kunna inbjuda Bengt Lindqvist till att vara en sådan gäst i min egen hemkommun vid något tillfälle för att han skall få se hur ersättningen för dagbarnvårdarnas egna barn fungerar bra och fint i praktiken. Ta gärna denna uppmaning som en inbjudan.

Anf. 26 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Nu mot slutet av debatten börjar vi alla hålla med Bengt Lindqvist litet grand. Det han säger är ju riktigt, nämligen att frågan faller när våra idéer om vårdnadsbidrag blir verklighet, därför att föräldrarna då får makt att själva fatta beslut.

Om det är på det sättet som Bengt Lindqvist säger, att socialdemokratiska kommunpolitiker inte vill ha detta statsbidrag, kommer de naturligtvis inte heller att utnyttja det. Och då är det ju ingen fara, eftersom det då inte går åt några pengar, även om man skulle säga ja till detta till dem som vill ha det.

Anf. 27 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Det beslut som riksdagen fattade 1985 om en utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning under 1991 kan snart fullbordas. I de allra flesta kommuner går utbyggnaden nu mycket snabbt. Och vi ser att de prognoser som gjordes i fjol överträffas på väldigt många håll.

Min uppfattning är att kommun efter kommun snabbt kommer att utfärda barnomsorgsgarantier till familjerna. Med andra ord har man på de flesta håll klarat målsättningen att nå full behovstäckning under 1991.

Det finns fortfarande ett antal kommuner som inte kommer att klara

detta. Det främsta skälet till det är att volymen blivit så mycket större, uppgiften att nå full behovstäckning. Ibland kan det också ha att göra med att kommunen i fråga inte har gett frågan den prioritet från början som hade behövts för att hålla takten och nå ända fram till målet under 1991.

Som bevis på att kommunerna som sektor och som helhet har en hög ambition i detta sammanhang kan jag nämna att vi förra året slog ett nytt utbyggnadsrekord med 25 000 daghemsplatser. Tyvärr minskade antalet familjedaghem. Det är ett bekymmer som alla vi som har debatterat i dag delar. Men min uppfattning är att om vi skall råda bot på det skall vi söka grunderna till varför familjedaghemmen minskar och börja arbeta utifrån den utgångspunkten. Då finner vi att det är framför allt dagbarnvårdare som inte längre har små barn som lämnar sitt arbete och skaffar sig andra arbetsuppgifter, ofta faktiskt inom barnomsorgen. Om vi vill behålla dem i familjedaghemmen, måste vi satsa på generella förbättringar av dagbarnvårdarnas arbetsvillkor. Det är min uppfattning att det är på det sättet som kommunerna bör arbeta. Och staten bör med sitt stöd se till att kommunerna får möjlighet att fullfölja det beslut som riksdagen fattade 1985. Och man är, såvitt jag kan förstå, i de allra flesta kommuner i dag inte särskilt långt från det målet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1990/91:174 om den befarade arbetslösheten i Kopparbergs län

Anf. 28 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen planerar för att mildra den befarade ökningen av arbetslösheten i Kopparbergs län.

För att långsiktigt värna den fulla sysselsättningen krävs en god ekonomisk utveckling. Den ekonomiska politiken är inriktad på att sänka inflationstakten och öka tillväxten.

I den kompletteringsproposition som regeringen presenterar för riksdagen i morgon redogör finansministern för det ekonomiska läget och om behovet av en fortsatt stram finanspolitik och en strukturförändring av den offentliga sektorn. Samtidigt har Rehnberg-gruppens arbete haft inflytande på de avtal som nu sluts på arbetsmarknaden, och pris- och lönekostnadsutvecklingen har därmed dämpats. Mot slutet av året förväntas därför en vändning av konjunkturen som successivt kommer att ge genomslag på arbetsmarknaden.

Nuvarande konjunkturläge med omfattande strukturförändringar med personalminskningar och nedläggningar som följd innebär att antalet varsel ökar snabbt. Jag är medveten om de varsel som föreligger i Kopparbergs län och då särskilt i enskilda kommuner.

Arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken ingår som en aktiv del i den samlade ekonomiska politiken. Enligt industriministern disponerar länsstyrelsen i Kopparbergs län detta budgetår 97 milj.kr., inkl. reservation från budgetåret 1989/90, för regionala utvecklingsinsatser. Länsstyrelsen har i och med den nya regionalpolitiken möjlighet till en friare användning av

länsanslaget än tidigare, och länsstyrelsen kan därmed i ökad omfattning anpassa åtgärderna efter behov vad gäller bl.a. näringslivsfrämjande åtgärder och glesbygdssöd. I de sju kommuner samt två församlingar i Mora kommun som ingår i stödområdet kan länsstyrelsen också lämna stöd till företag.

Arbetsmarknadspolitiken måste för att möta den ökande arbetslösheten förstärkas. AMS har för nästa budgetår anvisats ca 21 miljarder kronor, och i kompletteringspropositionen föreslås ytterligare aktiva åtgärder motsvarande ca 6 miljarder kronor, framför allt i form av kompetenshöjande insatser, t.ex. utbildning.

Arbetsförmedlingens huvudmål blir som alltid att tillsätta de platser som ledigannmäls, och de är faktiskt ganska många, även under en svagare konjunktur. Varje person som blir arbetslös skall ha möjlighet att snabbt komma in i eller tillbaka till arbetslivet.

Länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingen i Kopparbergs län disponerar för innevarande budgetår drygt 360 milj.kr. för aktiva åtgärder, utöver handikappåtgärder, dvs. för arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete och ungdomsåtgärder m.m. Till detta får man lägga resurser i form av utbildningsbidrag. För särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Bergslagen disponerar länsarbetsnämnden ytterligare 23 milj.kr.

Enligt länsarbetsnämnden har under de fyra till fem år med god och hela tiden stigande efterfrågan i Kopparbergs län rationaliseringar blivit eftersatta. Dessa kommer nu många på en gång, ovanpå en försvagad efterfrågan. Rationaliseringsåtgärder resulterar vanligtvis i att man skaffar ny teknisk utrustning, och därmed blir de återstående arbetsuppgifterna mer avancerade och kräver mer utbildning än tidigare. En svag efterfrågan på arbetskraft innebär en begränsad ersättningsrekrytering. Sammantaget leder detta till att kraven på utbildning och arbetslivserfarenhet stiger.

Kraven på en ökad produktivitet i Sverige ställer krav på en ökad flexibilitet och förändringstakt och därmed behov av att höja arbetskraftens utbildningsnivå. Det är därför angeläget att arbetsgivarna utnyttjar det utrymme som uppstår i en tid med ett minskat kapacitetsutnyttjande i företagen och med omställning av den offentliga sektorns verksamhet till att erbjuda sina anställda kompetenshöjande utbildning.

För att arbetsgivarna skall få möjlighet att göra den nödvändiga satsningen på personalutbildning föreslår därför regeringen i kompletteringspropositionen att de skall erbjudas att få göra avdrag på arbetsgivaravgiften om de efter anvisning av arbetsförmedlingen anställer en ersättare för den som går på utbildning. Är utbildningen yrkesinriktad eller ger individen förutsättningar att tillgodogöra sig ny teknik eller nya arbetsuppgifter skall arbetsgivarna därutöver även få göra avdrag för en stor del av utbildningskostnaden.

Detta förslag har två syften, dels att öka arbetskraftens kompetens, dels att ge ny- eller återinträdande på arbetsmarknaden arbetslivserfarenhet.

Insatserna mot ungdomsarbetslöshet bland 18–19-åringar förstärks genom att ytterligare 700 milj.kr. anslås för att upprätthålla ungdomsgarantin, dvs. ungdomarnas rätt till utbildning, praktik eller arbete.

Samtidigt införs generösare regler. Rekryteringsstöd skall kunna använ-

das som alternativ när tillräckligt antal inskolningsplatser inte kan tas fram. De arbetsgivare som anställer ungdomar på avtalade inskolningsplatser eller med rekryteringsstöd skall få höjt statsbidrag till högst 60 % av den totala lönekostnaden. För att ungdomar med bristfälliga eller ej gångbara kunskaper skall motiveras för arbetsmarknadsutbildning höjs utbildningsbidraget för ungdomar under 20 år till 326 kr. per dag.

Slutligen, för att motverka långtidsarbetslöshet bland ungdomar, förkortas tiden för anvisning till arbete med rekryteringsstöd till en månad för arbetssökande under 25 år.

Sammantaget med en utökning av antalet högskoleplatser och utökad möjlighet till utbildning med utbildningsbidrag samt tillgång till utbildningsvikariaten, bör detta ge förutsättningar för att kraftigt minska ungdomsarbetslösheten.

AMS har i uppgift att fördela de arbetsmarknadspolitiska resurserna med hänsyn till arbetsmarknadssituationen i länen. Jag förutsätter att Kopparbergs län också får del av dessa resurser med hänsyn till uppkomna behov.

Anf. 29 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Interpellationen är ställd mot bakgrund av att arbetslösheten ökar på ett oroväckande sätt i Kopparbergs län. Detta gäller också antalet varsel som har kommit på senaste tiden. Utvecklingen gick bra för bara en kort tid sedan med hög sysselsättning och efterfrågan på arbetskraft. Nu börjar, tyvärr, länet att drabbas av en lågkonjunktur som i kombination med en förhållandevis kraftig strukturomvandling försvårar läget. Antalet arbetslösa ökar snabbt i många kommuner.

Som exempel kan jag ta min egen hemkommun Malung. Antalet arbetslösa har på två år från mars 1989 till mars 1991 ökat med närmare 43 %. Jämför man mars 1990 med förhållandena i april 1991, dvs. i fredags den 19 april, på arbetsförmedlingen blir ökningen 50 %.

I länet som helhet har för mars månad antalet anmälda lediga platser minskat kraftigt, samtidigt ökar antalet arbetssökande. För länet har antalet nyanmälda lediga arbeten minskat med 33 % på ett år. Under mars månad ökade antalet nyinskrivna vid länets arbetsförmedlingar med 1 900 personer. Det är en ökning med drygt 20 % jämfört med samma period i fjol. Av de nyinskrivna var 36 % ungdomar.

En sak som allvarligt oroar mig är den stora skillnaden mellan kommuner som råder vad gäller arbetslöshetsläget. Medeltalet för länet är inte högre än 2,3 %, men det varierar från under 1 % till över 4 % i de värst utsatta kommunerna. Just nu är den högsta arbetslösheten i Ludvika kommun. Därefter följer Malung och Vansbro. Därtill kommer att i Malung har det lagts ett stort antal varsel under den senaste tiden.

De värst utsatta kommunerna behöver rejält tilltagna hjälpåtgärder för att komma till rätta med arbetslösheten och förebygga en hög arbetslöshet. I flera kommuner krävs kraftiga och specifikt riktade åtgärder. Det har vidtagits förhållandevis stora arbetsmarknadspolitiska åtgärder i länet bland de arbetslösa i form av arbetsmarknadsutbildning. Den har svarat för 80 % av

nu gjorda insatser. Det är bra, men det krävs fler åtgärder i form av beredskapsarbeten. Det kan gärna vara i form av Dalapaket där man specifikt kan rikta sig till de värst utsatta kommunerna och sätta in åtgärder där det särskilt behövs. Statsrådet säger att arbetsgivarna skall satsa på kompetenshöjande åtgärder. Det tycker jag är bra. Jag håller med om att detta bör göras, men det kan finnas svårigheter om kommunerna inte klarar av det på grund av den kärva ekonomiska situation som de befinner sig i. Då är det inte säkert att det ger det snabba resultat som man försöker åstadkomma. I stället kan det då behövas beredskapsarbeten, som jag tror kan ge resultat snabbare.

För länet som helhet har verkstadsindustrin, den tunga industrin inräknad, en mycket dålig konjunktur med låg orderingång och dåliga utsikter för resten av 1991. Även den övriga tillverkningsindustrin har en markant försvagning av konjunkturen, även om läget inte är lika dystert som för verkstadsindustrin. Även inom den privata tjänstesektorn förekommer en viss försvagning. Inom den offentliga sektorn har det också aviserats vissa personalinskränkningar. Allt tyder på att antalet arbetslösa inom Kopparbergs län kommer att öka kraftigt under resten av året. Jag menar att det då behövs speciella insatser. De insatser som arbetsmarknadsministern redovisar i sitt interpellationssvar är bra, men jag anser att det skulle behövas dels en ordentligt tilltagen mängd beredskapsarbeten i vanlig "gammaldags" bemärkelse, dels att man på annat sätt kan åstadkomma arbetsmarknadsmässiga åtgärder för att mildra konsekvenserna.

Ent speciellt Dalapaket vore önskvärt för länet. Jag vill fråga statsrådet om hon är beredd att speciellt markera behovet av beredskapsarbete riktade mot vissa kategorier, framför allt ungdomar, för att klara den sysselsättnings-situation som uppstått och för att mildra förhållandena på de mest utsatta områdena.

Anf. 30 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! När jag har lyssnat till arbetsmarknadsministerns svar angående arbetslösheten i Kopparbergs län har jag saknat flera förslag till långsiktiga lösningar. Jag saknar lösningar som gynnar industrisatsningar, eftersom det är inom industrin som vi tappar och har tappat så många arbetstillfällen. Det är angeläget att vi kan behålla den industriella tradition och det industriella kunnande som finns inom länet. Vi ser det nästan som en katastrof om vi skulle bli avindustrialiserade inom länet. Vi har t.ex. Bergslagsområdet som har varit ett typiskt industriområde. Där är man inställd på att fortsätta att vara ett industriområde.

Vi tycker också att satsningar som görs för att företagen skall stanna och investera i Sverige är väldigt angelägna. Jag saknar förslag som t.ex. stärker turistnäringen, eftersom Kopparbergs län är ett turistlän och turismen är väsentlig för sysselsättningen i t.ex. glesbygden. Jag tycker att det är på sin plats att arbetsmarknadsministern medverkar till att turistmomsen sänks för att trygga arbetsplatserna och näringen. Det hade dessutom inte kostat statskassan någonting. Tvärtom hade det kunnat ge ett tillskott till statskassan. Vi har fått uträkningar som bevisar att detta skulle vara fallet.

Jag saknar också ett klart besked om den framtida energipolitiken, som är

så avgörande för sysselsättningen i våra elintensiva industrier, som vi har flera av i vårt län. Ett klartecken för fortsatt drift av kärnkraftsverken hade varit en välkommen signal till länets industrier.

Men det är tillfredsställande att regeringen äntligen har insett den ekonomiska politikens betydelse för sysselsättningen. Ekonomisk tillväxt ger långvariga och riktiga jobb. Jag förvånas över att regeringen inte sänker kostnadsläget för företagen. Varför sänks inte skattetrycket som ett led i inflationsbekämpningen? Det skulle ge positiva effekter på både ekonomi och sysselsättning. Det skulle få betydligt bättre verkan om vi vidtog generella åtgärder i form av kostnadsänkningar. Det skulle gynna hela samhället och få betydligt bredare effekt än om man går in med selektiva åtgärder som nu görs.

Förslaget att erbjuda företagen reducerade arbetsgivaravgifter och utbildningskostnader om arbetslösa anställs under personalutbildning är en vällovlig tanke. Dock ger det knappast många ersättningsarbeten, eftersom det fordras utbildning i så som gott som alla fall innan man kan gå in i ett nytt arbete.

Det är bra att utbildningsinsatserna ökas, framför allt på högskolenivå. Det gynnar samhället långsiktigt, särskilt om utbildningen också anpassas till framtidsbranschen. Arbetsmarknadens förhoppning om en konjunktursvängning i höst delas inte av t.ex. industriförbundet. Industriförbundets bedömning är att lågkonjunkturen kommer att fortsätta även under 1992 och att arbetslösheten också kommer att fortsätta växa.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till arbetsmarknadsministern. Är arbetsmarknadsministern villig att medverka till att turistmomsen sänks? Det har stor betydelse för den näringen i vårt län. När kan industrin få ett klart och entydigt besked i energifrågan? Det är mycket viktigt för den framtida satsningen, eftersom industrin gör långsiktiga satsningar när den investerar.

Anf. 31 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Interpellationssvaret och Ove Karlssons kommentar illustrerar med all önskvärd tydlighet det s.k. doktrinskiftet inom svensk arbetsmarknadspolitik. Arbetsmarknadsminister Sahlin hänvisar till den nyligen framlagda propositionen om arbetsmarknadspolitik, där AMS inte fick vad AMS ville ha, 10–11 miljarder kronor, utan en 40 % lägre summa. Den fråga Ove Karlsson fullföljer, utöver sin skriftliga fråga, är att han vill ha ett särskilt selektivt Dalapaket och en större inriktning på traditionella beredskapsarbeten. Jag tycker att det är intressant ur politisk synpunkt att den här skillnaden redovisas så klart.

Jag delar Mona Sahlins redovisning av den generella ekonomiska politiken i långa stycken. Det gäller framför allt den övergripande målsättningen att få en ökad tillväxttakt i ekonomin via en sänkt inflationstakt. Däremot tror jag i likhet med Margareta Gard att man är för snabbt ute när man tar som en självklarhet att konjunkturen på arbetsmarknaden kommer att vända i positiv riktning redan under 1991. Därom råder som sagt mycket skilda bedömningar från kvalificerat håll.

Om man når resultat med den generella ekonomiska politiken ger det självfallet effekter på det regionala planet, som debatten skall handla om.

Jag noterar också att arbetsmarknadsministern – jag sneglar litet på föregående debatt om socialpolitiken – redovisade att det faktiskt går att förändra existerande regelsystem för att få ett förändrat och ökat utbud i olika avseenden. Det är bevis på handlingskraft.

Däremot saknar vi besked – vi tror att det måste finnas i varje debatt om sysselsättning om arbetsmarknad – om näringspolitiken. Vi saknar besked om hur man kan ge inte minst mindre och medelstora företag bättre chanser att utveckla sin verksamhet. Jag tror att det besked som i dag borde ges är att vi tar bort skatten på arbetande kapital i företagen. Få näringspolitiska krav är så väl underbyggda som detta. Det är det besked som väntas, och det skulle verkligen ge en framtidstro hos denna företagskategori.

I likhet med Margareta Gard tror jag också att ett positivt besked vore hur man åtminstone långsiktigt ser på mervärdebeskattningen av turistbranschen.

Jag konstaterar med en viss tillfredsställelse att det blir fler platser vid högskolan Falun/Borlänge – jag tror att det är 145 stycken – till följd av den ambitionshöjning som skedde i samband med det senaste krispaketet.

Förutom den övergripande ekonomiska politiken finns det ett antal politikområden som syftar till en bättre regional utveckling: De regionala stödområdena är ett, och transportstödet är ett annat. Jag tänkte be att få ministrarnas kommentarer åtminstone på dessa båda områden.

Vilka var motiven till att regeringen i budgetpropositionen föreslog att transportstödet i dess helhet skulle tas bort? Berodde det på förväntade problem med EG-reglerna? Som vi vet blev det en revolt i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Jag tar upp denna fråga eftersom transportstödet har en mycket stor betydelse inte minst för Västerbergslagen och dess industrier. Märkligt nog har Västerbergslagen tills nu som enda region i Dalarna inte fått del av transportstödet, trots att få områden skulle ha varit så betjänta av detta stöd, något som år efter år har påpekats i riksdagsmotioner och i framställningar från länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Nu blev transportstödet kvar, men fortfarande kvarstår ofullkomligheten att Västerbergslagen lämnas utanför.

Det andra är Hedemoraregionen och den stora betydelse för denna region som Garpenbergsgruvorna har. I det regionalpolitiska beslutet i fjol kom Hedemora kommun inte med i det regionala stödområdet. Vi i centern tror att detta var ett felaktigt beslut. I dag har konjunkturen på minersidan snarast försämrats. Jag tycker att det vore värdefullt att få en kommentar från arbetsmarknadsministern huruvida man kan tänka sig förändringar inom överskådlig tid, om det kommer negativa besked beträffande gruvorna i Garpenberg och Hedemora kommun, när nu riksdagsbeslutet inte ens i år gick motionärerna till mötes i den delen.

Ett annat område där vi saknar förslag som skulle ge långsiktiga effekter på utvecklingen av näringslivet i Dalarna är satsningar på infrastrukturen, framför allt järnvägen. Jag tänker på vad som kallas Bergslagspendeln, som skulle kunna ge en förbättrad standard på järnvägssträckan Västerås–Fagersta/Ludvika. Denna järnvägssträckning har i dag en miserabel standard. Om det här gjordes en satsning – någon sådan föreslås inte i tilläggspropositionen, skulle det betyda oerhört mycket, inte minst för tron på framtida

satsningar i den här delen av Västmanland och Dalarna. Hur ser Mona Sahlin litet mer långsiktigt på möjligheterna att göra en satsning i den delen?

Avslutningsvis: Vi vet att det ligger ett stort antal varsel i näringslivet i Dalarna. Dalarna har hittills inte redovisat de högsta siffrorna, men man ligger där senare i konjunkturfasen. Dess värre kan man frukta att det kommer ytterligare negativa besked längre fram i vår i Kopparbergs län.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att understryka att regeringen inte gör bedömningen att läget på arbetsmarknaden kommer att förbättras redan i år. Det är därför som vi för det budgetår som börjar den 1 juli i kompletteringspropositionen föreslår en förstärkning av insatserna med ytterligare 6 miljarder. Dessa pengar kommer att behövas, inte minst i Dalarna men också på många andra håll i landet.

Jag vill understryka vad Ove Karlsson sade om att arbetslösheten slår på detta sätt. I Dalarna är det en stor skillnad mellan kommunerna, liksom det i landet är en stor skillnad mellan regionerna. Därför var det intressant att lyssna till Göran Engström, som förtvivlat letade efter frågor i vilka han skulle kunna tycka på samma sätt som Margareta Gard. Men om jag uppfattade honom rätt hittade han på den punkten bara turistmomsen.

Här handlar det om regionalpolitik, fördelningspolitik, och ansvar för stabiliseringspolitiken. Det är sådant som centern här i riksdagen på ett mycket bra sätt har gett sitt stöd, och jag rekommenderar läsning av Göran Engströms partiledares inlägg i dag om det s.k. m- och fp-programmet. Hur skulle detta program slå på arbetslösheten?

Ove Karlsson tog upp frågan om utbildningen. Det är riktigt att Dalarna hör till de län som ökat sin utbildningsandel mycket kraftigt. Man har också jobbat mycket bra med arbetsmarknadsutbildningen. Detta kommer att behövas i en region som vi vet står inför stora strukturomvandlingar, något som Ove Karlsson själv framhöll.

Jag har i fråga om beredskapsarbetena sagt att vi i dag har andra förhållanden än för 20 år sedan. Kommunernas ställning och ekonomi är en annan, och även arbetsmarknaden är en annan. Beredskapsarbetena är inte någon Underajax-kur som man kan ta till för arbetsmarknaden och tro att allt därmed löser sig. Men de kommer att behövas och de finns kvar. De kommer emellertid att spela en annan roll.

Jag vill betona att den nya anslagsformen för AMS i och med det nya budgetåret betyder att man har en mycket större frihet i varje län att själv avgöra hur de arbetsmarknadspolitiska resurserna skall användas. Men det är förmedling, utbildning och kompetens samt de övriga sysselsättningsskapande åtgärder som man har att jobba med.

Margareta Gard saknar långsiktiga lösningar.

Jag vill betona att, som jag framhåller i svaret, regeringen hela tiden har agerat utifrån att de långsiktiga lösningarna förstås ligger i den ekonomiska politiken. Därom är vi ense, men vi är icke ense om innehållet i denna politik. Men det handlar om inflationen och tillväxten, och det handlar om att bredda arbetsmarknaden, att skapa förutsättningar för investeringar i före-

tag, som inte bara överlever utan som också kan växa sig starkare. Detta är viktigt inte minst för ett län som Dalarna.

Margareta Gard efterlyser också klara besked i energifrågan. Jag är ledsn, Margareta Gard, men här har tåget redan gått. Det har träffats en uppgörelse mellan tre av partierna i riksdagen om energipolitiken, och den uppgörelsen tänker jag för min del stå fast vid.

Jag vill betona att inriktningen nu, också för Dalarnas del, är att – som Ove Karlsson så riktigt uttryckte det – bredda arbetsmarknaden och höja kompetensen. Jag vill också betona att alla här, inte minst Margareta Gard och Göran Engström, alltid efterlyser mera pengar och större insatser, samtidigt som man vill ha lägre skatter och dra bort statliga resurser. Det här går inte riktigt ihop. Man kan inte stå med båda fötterna på jorden och samtidigt flyga i luften. Här måste vi nu välja. För min del står det klart att det går både att bekämpa inflationen och hålla fast vid arbetsmarknadspolitiken. För Dalarna kommer detta att innebära att man med en socialdemokratisk regering kommer att klara den svåra strukturomvandling som man har framför sig.

Anf. 33 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag vill först bemöta Ove Karlsson. För min del vill jag inte ha något nytt Dala-paket. Vi har sett hur det gick med Volvo-paketet och Saab-paketet. Det Bergslags-paket som vi fick hade väl en viss effekt, men vi har inte sett särskilt stora effekter. Jag tycker alltså inte att man bör fortsätta att dela ut paket.

Jag vill understryka vad Ove Karlsson sade om Ludvika kommun. Jag bor i Ludvika kommun, och det är där vi har den största arbetslösheten i regionen. Situationen är mycket bekymmersam, och den har sina orsaker. Det har varit strukturförändringar, och vi har förlorat hela gruvverksamheten inom vår kommun, som tidigare var den gruvtätaste kommunen i hela landet. Det är därför inte lätt att göra någonting åt situationen i en handvändning.

Jag vill dock säga till Mona Sahlin att vi är utomordentligt rädda om de företag vi har. Det är ändå på det sättet som det är lättast att åstadkomma fler arbetstillfällen, eftersom företagen har kompetens att utveckla produkter och att ta hand om människor på ett bra sätt. Därför tycker jag att det är viktigt att vi ser till att de industrier som finns får leva kvar.

Jag vill säga till Mona Sahlin att jag inte har efterlyst mer pengar – jag har velat ha till stånd generella åtgärder. Jag nämnde turistmomsen. Jag har i min hand fått en utredning av en professor som har tittat närmare på detta: Det kostar inte statskassan någonting att sänka turistmomsen – den har haft en negativ effekt, såsom den blev. Man skulle på det sättet tvärtom kunna få in mer pengar till statskassan. Därför tycker jag att det är viktigt att man tar tag i den frågan och rättar till det som gick snett.

När det gäller energifrågan har det visserligen gjorts en överenskommelse, och man säger att den gäller. Men jag hör av och till Birgitta Dahl, och då blir jag osäker. Hon är inte längre energiminister, men hon är miljöminister, och hon har ett förflutet på energiområdet. Hennes påståenden gör mig därför orolig att vi inte skall få den utveckling som möjliggörs om vi har kärn-

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

kraften kvar – det är ändå den som är basen och som gör det möjligt att få tillräckligt med energi i landet. Det betyder så oerhört mycket.

Anf. 34 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Jag tillhör inte dem som ropar på fler och nya stödsystem. Däremot tror jag att de som är väletablerade fyller en funktion i vissa avseenden. Till dem tror jag att transportstödet hör.

I övrigt inriktar jag min argumentering på långsiktighet, inte minst när det gäller infrastrukturen. På den punkten saknar jag även i repliken från arbetsmarknadsministern ett besked om hur det kommer att bli med satsningarna på t.ex. Bergslagspendeln. Jag ställer det gärna emot de mycket stora satsningar som sker i andra delar av landet, med mycket mindre problem på arbetsmarknaden. Det är inte pengarna som är problemet utan det är, tror jag, förmågan att ge satsningarna en riktig regional fördelning, att satsa även i de områden som kanske inte har de flesta talesmännen, den största befolkningen.

Vidare tror jag att vissa skatter är vad man brukar kalla kontraproduktiva. Turistmomsen är möjligen det senaste exemplet. Just beskattningen av småföretagen och skatten på arbetande kapital tror jag är ytterligare ett sådant exempel. Skulle vi ta bort den skatten, skulle det vara en signal till företagssamheten att man verkligen kan börja satsningarna, även nu i sämre konjunkturer. Genom förbättrad tillväxt i den företagssektorn skulle i förlängningen även staten få större inkomster. Den delen tycker jag saknas i svaret på Ove Karlssons interpellation.

För egen del vill jag gärna också stryka under att jag tror att den tiden är förbi då man kunde göra massiva satsningar på i första hand beredskapsarbeten eller i form av olika regionala s.k. paket. Jag tror att inriktningen på utbildning och kompetenshöjning är den riktiga, parad med de infrastruktur-satsningar som faktiskt sker, även om jag för min del gärna skulle vilja se att de hade en annan regional prägel.

Anf. 35 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! I förra repliken tog min tid slut innan jag hann ta upp allt det som jag hade velat kommentera.

Jag instämmer i vad Göran Engström sade när det gäller infrastrukturen, framför allt när det gäller Bergslagspendeln. Jag har under de år jag har varit här i riksdagen motionerat om just tågförbindelserna mellan Ludvika och Stockholm. De är urusla. Jag har i dag åkt till Stockholm med dessa dåliga tåg. Många gånger stjälpas vi av och kommunikationen fungerar inte i Tillberga, utan vi får stå där i snöoväder och liknande. Det är inte bra.

Vi har ju fått till stånd utlokalisering av statlig verksamhet, och vi har våra internationella företag, där man reser mycket, låt vara mest med bil och flyg, men de behöver också goda kommunikationer till huvudstaden. Vi har bra kommunikationer åt olika håll, men till Stockholm är det sämst, vill jag säga, och det tycker jag är beklagligt. Bättre tågförbindelser med Stockholm är alltså någonting som vi skulle hälsa med tillfredsställelse.

Jag har inte tagit upp detaljer. Jag tycker att det är viktigt att vi är generella och ser till att det blir breda satsningar som gynnar alla näringar och

hela näringslivet – det är ju på så sätt man kan få till stånd effekter som blir stora, och det är det som både arbetsmarknadsministern och jag eftersträvar, låt vara att vi har litet olika syn på hur vi skall komma dit – jag är övertygad om att vi har samma målsättning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

6 § Svar på interpellation 1990/91:163 om den svenska underrättelseverksamheten

Anf. 36 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Pär Granstedt har i en interpellation ställt frågor till utrikesministern angående dels regeringens insyn i och kontroll av den svenska underrättelseverksamheten, dels arbetsmöjligheterna för den särskilda DC 3-kommissionen. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Innan jag redovisar mina svar på Pär Granstedts frågor vill jag översiktligt beskriva strukturen hos den svenska underrättelsetjänsten.

Överbefälhavaren leder – under regeringen – det militära försvaret av landet och har det yttersta ansvaret för att försvarsmakten är krigsduglig. Det åligger överbefälhavaren att särskilt leda och bedriva militär underrättelsetjänst.

Försvarets radioanstalt – som är en central myndighet direkt under regeringen – inhämtar genom signalspaning underrättelser som försvarsmakten m.fl. behöver för sin verksamhet.

Underrättelseverksamheten är en integrerad del av försvarsmaktens arbete med att vidmakthålla och utveckla krigsförbanden samt att upprätthålla den militära incident- och insatsberedskapen. Vidare förser den regeringen och försvarsmakten med uppgifter om den militära verksamheten i vår omvärld och för bedömningen av den allmänna utrikes- och säkerhetspolitiska utvecklingen.

Underrättelsetjänsten spelar alltså en viktig roll i svensk säkerhetspolitik. All erfarenhet talar för betydelsen av en välorganiserad och effektiv nationell underrättelsetjänst. Låt mig i sammanhanget därför få erinra om att det i det senaste försvarsbeslutet anslogs extra medel för vissa förstärkningsinsatser inom underrättelsetjänstens område.

Ett utbyte av information med utländska underrättelseorganisationer är nödvändigt för att vi skall få del av sådan information som vi behöver men som kräver sådana särskilda resurser som vi saknar.

Att Sverige skulle agera på uppdrag av någon annan nation eller att vi skulle låta andra nationers intresse gå före våra egna vill jag bestämt dementa. Den svenska underrättelseverksamheten styrs av våra egna prioriteringar.

Delar av verksamheten måste av uppenbara skäl omges med särskilt hög sekretess. Med hänsyn till underrättelseverksamhetens speciella karaktär är det särskilt angeläget att verksamheten bedrivs i linje med regeringens utrikes- och säkerhetspolitiska intentioner.

Pär Granstedt frågar om regeringen har haft full kontroll över den svenska underrättelseverksamheten under efterkrigstiden.

För att säkerställa att verksamheten inte bara i detta avseende utan även i stort bedrivs enligt fastlagda riktlinjer är regeringens insyn och kontroll av den militära underrättelsetjänsten ordnad på följande vis.

För det första utövar regeringen kontroll i samband med behandling av resultatredovisningar, långsiktsplaner och anslagsframställningar som gäller den militära underrättelsetjänsten. Därvid behandlas bl.a. underrättelsetjänstens ledning, organisation, dimensionering, utrustning och resurstilldelning.

För det andra håller överbefälhavaren och chefen för försvarets radioanstalt mig, i min egenskap av försvarsminister, fortlöpande informerad om underrättelsetjänstens närmare inriktning och arbetets bedrivande i stort. Dessa frågor förankrar jag i regeringen.

För det tredje följer försvarets underrättelsenämnd – som inrättades 1976 – underrättelsetjänsten på central och högre regional nivå. Nämnden fullgör sitt arbete genom inspektioner samt föredragningar och orienteringar från berörda underrättelseenheter med åtföljande utfrågningar.

Nämnden ägnar särskild uppmärksamhet åt de enheter som omges med extra hög sekretess och som inhämtar underrättelser med särskilda metoder. Om nämnden anser att någon åtgärd från regeringen krävs, skall den göra framställning om det till regeringen.

Frågan om regeringens kontroll av underrättelsetjänsten har behandlats vid ett antal tillfällen av riksdagen. Riksdagen har därvid inte funnit att verksamheten skulle ha bedrivits i strid mot regeringens riktlinjer.

Försvarets underrättelsenämnd har nyligen överlämnat en granskningsrapport om den svenska militära underrättelsetjänstens kontakter med vissa andra länders underrättelsetjänster. Nämnden konstaterar att informationsutbytet följt givna riktlinjer.

Regeringens insyn och kontroll sker i dag i huvudsak enligt samma principer som tidigare redovisats för riksdagens försvars- och konstitutionsutskott. Riksdagen har inte haft något att erinra mot den ordning som tillämpas av regeringen.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat är jag av den uppfattningen att statsmakterna har en tillfredsställande kontroll över underrättelsetjänsten. Några ytterligare särskilda kontrollåtgärder bedömer jag för närvarande inte vara nödvändiga.

Pär Granstedt frågar också om den särskilda sakkunniggrupp som utrikesministern har tillsatt för utredning av den s.k. DC 3-affären får sådana arbetsmöjligheter att alla omständigheter klargörs inför offentligheten.

Regeringen kommer att borgen för att gruppen, som har inlett sitt arbete, får tillgång till allt material som finns i svenska arkiv. Enligt vad jag har inhämtat har t.ex. ÖB tillsatt en särskild utredningsman med uppgift att underlätta sakkunniggruppens arbete. Vidare har chefen för försvarets radioanstalt tillskrivit alla anställda inom FRA som var i tjänst i juni 1952, att meddela sakkunniggruppen allt som kan kasta ljus över DC 3-ans försvinnande. Inte minst med tanke på de humanitära aspekterna och önskemål hos flygplansbesättningens anhöriga att få visshet om sina anförvantes öde, har utri-

kesdepartementet till Sovjetunionen anhållit om biträde från sovjetiska myndigheters sida. Alla åtgärder kommer att vidtas för att få ytterligare klarhet i frågan.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

Anf. 37 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation, som var utförligt och bra. Det har nu gått en rätt lång tid sedan jag ställde interpellationen, och jag har förstått att det har funnits särskilda skäl till att svaret har dragit ut på tiden. Ett flitigt letande efter det berörda flygplanet har ju sett till att den här frågan har hållits aktuell under hela tiden.

Jag vill till att börja med slå fast att det är viktigt att vi har en väl fungerande underrättelsetjänst. Jag delar den uppfattning som försvarsministern ger uttryck för, dvs. att det är en viktig del i ett väl fungerande neutralitetsförsvar att vi har en väl fungerande underrättelsetjänst. Vi bör också ha möjlighet att med andra länder bedriva utbyte av underrättelsematerial när vi själva bedömer det lämpligt. Jag har således ingenting att invända mot att denna verksamhet försiggår, men givetvis måste den då försiggå inom de ramar som folkrätten ställer upp.

Vad som bekymrade mig när frågan fick en förnyad aktualitet i början av året var uppgifter som skulle kunna ge vid handen att underrättelseverksamheten hade bedrivits på ett sätt som inte var förenligt med folkrätten och som knappast heller var förenligt med vår neutralitetspolitik. Uppgifterna pekade dessutom på att detta möjligen skulle kunna ha skett bakom ryggen på regeringen. Det är naturligtvis väldigt oroväckande.

Om vi vill att underrättelsetjänsten skall fungera på ett sätt som gör att den stärker vår neutralitetspolitik, krävs för det första att regeringen har en effektiv kontroll över hur underrättelsetjänsten bedrivs och för det andra att underrättelsetjänsten bedrivs under former som inte undergräver respekten för vår neutralitetspolitik. Vi kan t.ex. inte acceptera ett läge där den svenska underrättelsetjänsten åt främmande makt utför rena beställningsuppdrag riktade mot ett annat land. Den svenska underrättelsetjänsten kan i så fall uppfattas som en del i den ena stormaktens spaningsresurser gentemot den andra.

I det svar som jag har fått hävdar försvarsministern bestämt att regeringen har haft en tillfredsställande kontroll över och insyn i underrättelsetjänstens verksamhet. Innebörden av svaret är naturligtvis dessutom att den verksamhet som har bedrivits har varit godtagbar ur svensk säkerhetspolitisk synvinkel.

Jag vill gärna tro att det är sant, och jag förutsätter att det är på det sättet. Det finns naturligtvis alltid ett osäkerhetsmoment i den här typen av bedömningar. Det är därför viktigt att vi fortsätter ansträngningarna att klargöra vad som kan ha hänt i det här fallet. Om de ansträngningarna ger vid handen att det möjligen kan ha förekommit verksamhet som inte har varit sanktionerad av regeringen, verksamhet som inte var förenlig med den svenska underrättelsetjänstens uppgifter, är det viktigt att man går vidare för att se om verksamheten möjligen kan ha haft en större omfattning.

Försvarsministern betygar att den arbetsgrupp som skall studera vad som hände just i det här fallet kommer att få alla möjligheter att verkligt avslöja

vad som kan ha försiggått. Jag hoppas att det är så, och jag tycker att de åtgärder som redovisas här verkar ganska betryggande. Men jag vill gärna avslutningsvis fråga om försvarsministern är beredd att ta initiativ till djupare undersökningar av underrättelsetjänstens sätt att fungera under efterkrigstiden om t.ex. de fortsatta undersökningarna av Catalina-affären ger vid handen att det kan ha förekommit verksamhet som inte hade stöd i regeringens direktiv och inte var förenliga med våra neutralitetspolitiska intressen.

Anf. 38 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! När vi diskuterar dessa frågor skall vi försöka hålla i minnet att det vid några tillfällen har förekommit en granskning av dessa frågor. Jag tror att Pär Granstedt är mycket förtrogen med det arbete som dåvarande rättschefen i departementet gjorde 1984, då en grupp människor ånyo studerade de uppgifter som hade förekommit i massmedia om speciella händelser i samband med DC3-affären. Den redovisningen och publikationen har varit offentlig, och detta har varit föremål för både granskning och diskussion.

Det är inte så att regeringen och regeringarna har varit överksamma på den här punkten. Jag delar Pär Granstedts omsorger om att regeringen hela tiden skall ha en sådan insyn och kontroll att det hela tiden står klart att denna typ av verksamhet är under ständig kontroll och uppföljning. För detta erfordras att även myndigheter och ansvariga känner det trycket på sig. Jag har det mycket bestämda intrycket, Pär Granstedt, att berörda myndigheter och de människor som deltar i den här verksamheten är väl förtrogna med det regelsystem och de uppdrag som de har att fullfölja. Man skall inte heller glömma bort att riksdagen från mitten av 70-talet har inrättat en särskild underrättelsenämnd som regeringen utser ledamöterna i. Deras uppgift är, som framgick av mitt interpellationssvar, att kontrollera och följa upp den här verksamheten.

Den har för bara några veckor sedan lämnat en granskning som gjordes mot bakgrund av bl.a. de olika tidningsuppgifter som har florerat. Det har i underrättelsenämndens arbete icke framkommit något stöd för de olika påståenden som har gjorts i olika tidningsartiklar. Jag känner som försvarsminister en stor trygghet i och med parlamentarikernas inträde i granskningen av det här arbetet. Parlamentarikerna och riksdagen har en insyn i det här arbetet som är väldigt viktig för oss.

Anf. 39 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Tack för de här ytterligare synpunkterna. Jag är medveten om att det här har granskats på olika sätt och vid olika tillfällen. Jag tror att vi är ense om att det här är en svårhanterad materia. Underrättelseverksamhet är till sin natur omgiven av hemlighetsmakeri. Risken finns att hemlighetsmakeriet också drabbar dem som har legitim rätt till insyn. Om det skulle finnas något fog för uppgifterna om att underrättelseverksamhet vid några tillfällen skulle ha bedrivits på ett sätt som egentligen inte borde ske, kan man ju räkna med att de som varit aktiva här också varit mycket angelägna om att sopa igen spåren. Är det dessutom fråga om människor som har till

yrke att se till att deras verksamhet inte märks, finns det problem med insynen.

Jag utgår ifrån att de som arbetar med sådan verksamhet är ansvarskännande människor som normalt inte ägnar sig åt någonting de inte borde. Vi måste hela tiden vara medvetna om de risker som finns. Därför uttrycker jag förhoppningen att också denna undersökning som nu skall genomföras med anledning av Catalina-affären har som en av sina uppgifter att spåra eventuella oegentligheter i underrättelseverksamheten. Om några sådana spår skulle dyka upp måste detta följas upp på ett ordentligt sätt. Detta blir en förnyad prövning av om vår underrättelseverksamhet har fungerat på ett korrekt sätt i det förflutna.

Anf. 40 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Jag finner det angeläget att göra ytterligare en kommentar till det Pär Granstedt har sagt. Jag har icke det ringaste skäl att anta att de som skall ha legitim insyn i den här verksamheten på något sätt har blivit förhindrade i detta. Om det, mot all förmodan, skulle inträffa en sådan händelse har jag möjligheter att mycket elegant reglera denna omständighet. Jag gör ingen djupare kommentar i detta. Jag tror säkert att Pär Granstedt förstår vad jag menar.

Anf. 41 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det var en bra markering som försvarsministern gjorde här. Jag utgår också ifrån att de som skall ha insyn, får all den insyn de behöver. Det är viktigt att man är medveten om de problem som kan föreligga och att man håller ögonen på den här verksamheten. Det är även viktigt att man är beredd att ingripa vid behov. Jag tolkar försvarsministerns uttalande så, att en sådan beredskap finns.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU35

Finansutskottets betänkande 1990/91:FiU26

Justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU18 och JuU20–JuU24

Lagutskottets betänkande 1990/91:LU25

Utrikesutskottets betänkanden 1990/91:UU13 och UU21

Utbildningsutskottets betänkanden 1990/91:UbU6–UbU11

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Svar på interpellationer

8 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1990/91:176 Ändring i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut

1990/91:179 Följdlagstiftning till yttrandefrihetsgrundlagen m.m.

Skrivelse

1990/91:163 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1990

9 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 19 april

1990/91:182 av *Marianne Andersson* i Vårgårda (c) till statsrådet Maj-Lis Löw om flyktningbarnens situation i Sverige:

Flyktningbarn som kommer till Sverige far ofta illa. Vår flyktningmottagning är inte uppbyggd för att möta barns behov. Jag vill här särskilt ta upp några situationer.

Antalet ensamma barn som söker asyl i Sverige är stort. Under 1988 och 1989 fanns det ca 1 300 flyktningbarn utan vårdnadshavare i Sverige. Det rör sig inte sällan om mycket små barn som kommer – det yngsta barnet som kommit var bara 18 månader.

Det är helt klart att barnen far illa av de långa väntetiderna. De är ensamma och i stort behov av en vuxen människas stöd och hjälp. Trots skärpta rutiner från invandrarverket är dessa barn utsatta. Vistelsetiderna på förläggningar är ofta mycket långa och påfrestande.

Frihetsinskränkningar

Från vissa flyktningförläggningar rapporteras att barnen har förbjudits att ta emot besök och att ha telefonkontakt med släkt och andra landsmän som på förhand åtagit sig att ta hand om barnen. Den lagliga grunden för sådana frihetsinskränkningar är oklar.

Även barn, eller kanske hellre särskilt barn, bör garanteras rättstrygghet. De är i stort behov av någon som bevakar deras intressen och rättigheter. Möjligheten att omgående få juridiskt biträde bör införas. Fler flyktningbarn bör få en god man. Rutinerna för att få god man bör förenklas. Utredningarna bör utföras av kvalificerad, särskilt utbildad personal. Barnens hälsosituation och andra omständigheter av humanitär natur måste särskilt uppmärksammas vid utredningarna. För närvarande pågår en utredning om tillsättande av en barnombudsman. Det bör vara en angelägen uppgift för barnombudsmannen att särskilt följa flyktningbarnens situation i vårt land.

En betydande ökning av antalet barn i förvar har skett efter att de nya

reglerna om förvar trätt i kraft. Detta trots att avsikten med de nya reglerna var att barn endast i undantagsfall skulle tas i förvar.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Det är viktigt att få till stånd en så restriktiv användning av förvartagande-institutet som möjligt. Det bör i de flesta fall räcka med att hålla barnen under uppsikt. Antalet förvarlokaler för barn är mycket få. Det krävs därför att fler lokaler iordningställs och att det där finns personal med kunskap om barn.

Oklara ansvarsförhållanden

Myndighetsansvaret för barnen är oklart. De tvingas flytta mellan olika platser under asylutredningen och ibland även efter kommunplaceringen. Socialarbetarna är ofta osäkra på var barnen kan bo. I många fall är föräldrarna okända och det är därmed svårt att ge någon ett huvudansvar för barnens omvårdnad.

Om det verkligen går att komma i kontakt med föräldrarna utomlands bör inte de ensamma flyktingbarnen behandlas annorlunda. Det bör ingå i socialtjänstens arbete att så långt möjligt försöka få kontakt med föräldrarna och diskutera barnens framtid.

Bristande hälso- och sjukvård

Flyktingbarnen har rätt till en god hälso- och sjukvård. FNs barnkonvention ställer krav på lika behandling av alla barn i ett land. Enligt konventionen får inget barn vara berövat sin rätt till bästa uppnåeliga hälso- och sjukvård. I själva verket särbehandlas barn i vårdhänseende på flyktingförläggningar jämfört med andra barn i Sverige. Det gäller hur gränser sätts för vilket slags sjukvård, tandvård och psykisk vård som ges dessa barn i väntan på asyl eller utvisning. Detta framgår bl.a. i en aktuell rapport författad av en barnläkare.

Slutsatserna i rapporten är bl.a. att provtagningsrutinerna bör ses över och att BVC-verksamhet bör förekomma vid alla förläggningar. Barnen bör inte endast erbjudas akutbehandling som t.ex. är fallet inom tandvården. Den psykiska vården bör ges större utrymme.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till invandrarministern:

Vilka snara åtgärder ämnar regeringen vidta för att förbättra främst de ensamma flyktingbarnens situation i Sverige?

10 § Kammaren åtskildes kl. 14.46.

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 29 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Prot. 1990/91:99
22 april 1991

Måndagen den 22 april

1 § Justering av protokoll	1
2 § Svar på interpellation 1990/91:162 om kidnappade barn med utländska pappor	1
Utrikesminister Sten Andersson (s)	
Margareta Persson (s)	
Lola Björkquist (fp)	
Marianne Jönsson (c)	
3 § Svar på interpellation 1990/91:172 om barnomsorgens utbyggnad	10
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)	
Göran Engström (c)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
4 § Svar på interpellation 1990/91:175 om statsbidragen till familjedaghemmen	19
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)	
Roland Larsson (c)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
5 § Svar på interpellation 1990/91:174 om den befarade arbetslösheten i Kopparbergs län	26
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)	
Ove Karlsson (s)	
Margareta Gard (m)	
Göran Engström (c)	
6 § Svar på interpellation 1990/91:163 om den svenska underrättelseverksamheten	35
Försvarsminister Roine Carlsson (s)	
Pär Granstedt (c)	
7 § Förnyad bordläggning	39
8 § Bordläggning	40
9 § Anmälan om interpellation	
1990/91:182 av Marianne Andersson i Vårgårda (c) om flyktingbarnens situation i Sverige	40

